

15 сакавіка Рэспубліка Беларусь святкуе Дзень Канстытуцыі. Асноўны Закон, прыняты на рэферэндуме грамадзянамі краіны, у сваіх артыкулах замацаваў прынамсі такія пастулаты:

“Дзяржава адказная за захаванне гісторыка-культурнай і духоўнай спадчыны, свабоднае развіццё культур усіх нацыянальных суполак, што пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

Дзяржава забяспечвае захаванне гістарычнай праўды і памяці аб гераічным подзвігу беларускага народа ў гады Вялікай Айчынай вайны”.

Гэты пасыл з Артыкула 15 Канстытуцыі сёння будзе літаральна візуалізаваны ў Оршы — на ўрачыстай цырымоніі перадачы ёй сімвалічнага ключа Культурнай сталіцы Беларусі — 2022. Шматвекавая багатая гістарычная мінуўчына і таленавіты дзень сённяшні горада наўпрост перакрываюцца з рэаліямі Асноўнага Закона краіны — дзейснага і ўсёабдымнага.

Працяг тэмы на стар. 2

Дзейсны і ўсёабдымны!

Фота: planetabelarus.by

ПРАЦЯГВАЕЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ,

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Суботнія сустрэчы

РЭКТАРСТВА ЯК ПОЛІФАНІЯ

Нядаўна рэктарам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі была прызначана кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Алена Куракіна. Сёння наша газета знаёміць сваіх чытачоў з гэтым выдатным навукоўцам і новым кіраўніком.

ст. 6

ШТО ТУРБУЕ РЭГІЁНЫ?

Адзіныя дні інфармавання, якія зладзіла ў рэгіёнах краіны Міністэрства культуры, з'явіліся вельмі карыснай формай узаемасувязі. Найбольш часта ад работнікаў гучалі пытанні аб усталяванні твораў манументальнага мастацтва, фінансавай падтрымцы і аўтарскіх правах. Падрабязнасці — у наступным нумары "К".

Праекты развіцця

ЯКІМІ ЦІКАВОСТКАМІ МУЗЕЙШЧЫКАМ ВАРТА ВАБІЦЬ НАВЕДВАЛЬНІКА?

Музеі Беларусі: планы платных паслуг, новыя праекты і ўвага да школьніцтва — пра ўсё гэта чытайце на

ст. 3, 12-13

9 171994 478007 2 2011

Наперадзе плённая праца

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка 4 сакавіка 2022 года на ўрачыстым цырымоні ў Палацы Незалежнасці падпісаў Рашэнне Рэспубліканскага рэферэндуму па змяненнях і дапаўненнях у Канстытуцыю краіны. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што абсалютная большасць грамадзян падтрымала прапанаваныя канстытуцыйныя папраўкі. Абноўлены Асноўны Закон уступіў у сілу 15 сакавіка — у Дзень Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Згодна з часткай 2 артыкула 142 змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, прынятых на рэспубліканскім рэферэндуме 27 лютага 2022 года (Рашэнне Рэспубліканскага рэферэндуму 27 лютага 2022 года ад 4 сакавіка 2022 г.), на працягу двух гадоў пасля ўступлення ў сілу змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыйны законы, якія прадугледжаны ў Канстытуцыі, указы і распараджэнні Прэзідэнта павінны быць прыведзены ў адпаведнасць з Канстытуцыяй.

Плануецца ўнясенне змяненняў і дапаўненняў у наступныя нарматыўныя правыя акты Рэспублікі Беларусь: Выбарчы кодэкс Рэспублікі Беларусь, Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб шлюбе і сям'і, Закон Рэспублікі Беларусь "Аб змяненні законаў па пытаннях сацыяльнага абслугоўвання" і інш. Гэтыя змяненні і дапаўненні ўключаны ў План падрыхтоўкі праектаў заканадаўчых актаў на 2022 год, зацверджаны Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 23 снежня 2021 года № 508.

Таксама прадугледжана прыняцце новага Закона Рэспублікі Беларусь "Аб Усебеларускім народным сходзе". Прычым, згодна з артыкулам 144 змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, прынятых на рэспубліканскім рэферэндуме 27 лютага 2022 года (Рашэнне Рэспубліканскага рэферэндуму 27 лютага 2022 года ад 4 сакавіка 2022 г.), Закон, які вызначае кампетэнцыю, парадак фарміравання і дзейнасці Усебеларускага народнага сходу, будзе прыняты на працягу года з дня ўступлення ў сілу змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі.

Важна тое, што ў новай Канстытуцыі, якая набудзе моц ужо 15 сакавіка 2022 года, замацаваны статус Усебеларускага народнага сходу. Згодна з артыкулам 89 змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, прынятых на рэспубліканскім рэферэндуме 27 лютага 2022 г. (Рашэнне Рэспубліканскага рэферэндуму 27 лютага 2022 года ад 4 сакавіка 2022 г.), Усебеларускі народны сход з'яўляецца вышэйшым прадстаўнічым органам народаўладдзя. Менавіта гэты орган будзе вызначаць стратэгічныя напрамкі развіцця грамадства і дзяржавы, забяспечваць непахіснасць канстытуцыйнага ладу, пераемнасць пакаленняў і грамадзянскую згоду. Кіраўнік дзяржавы на ўрачыстым цырымоні падпісання Рашэння Рэспубліканскага рэферэндуму па змяненнях і дапаўненнях у Канстытуцыю краіны сказаў, што наданне УНС канстытуцыйнага статусу стала актам гістарычнай справядлівасці.

Акрамя таго, планам прадугледжваецца падрыхтоўка канцэпцыі Кодэкса аб ахове здароўя, які адлюстроўвае палажэнні Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

У сувязі з гэтым абедзве палаты Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь чакае плённая работа ў сферы нарматворчай дзейнасці. Праекты новых нарматыўных прававых актаў, а таксама праекты нарматыўных прававых актаў аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у дзейныя нарматыўныя правыя акты Рэспублікі Беларусь будуць прадметам разгляду на сесіях Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Людміла ГОЛУБЕВА,
загадчык кафедры тэорыі і гісторыі дзяржавы і права юрфака БДУ,
кандыдат юрыдычных навук,
дацэнт

Адказы на надзённыя пытанні

9 сакавіка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі ўдзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Былі разгледжаныя вынікі праведзеных напрыканцы мінулага месяца сустрэч начальнікаў ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства з кіраўнікамі і калектывамі ўстаноў культуры ў рамках адзінага дня інфармавання, падчас якога абмяркоўваліся змены ў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь і былі падведзеныя вынікі мінулагадняй дзейнасці сферы культу-

ры, а таксама абмеркаваныя планы і задачы на 2022 год.

Вялікую зацікаўленасць супрацоўнікаў галіны выклікалі пытанні арганізацыі працы бібліятэчных устаноў, лічбавізацыі бібліятэчных сістэм, неабходнасці падрыхтоўкі музейных рэстаўратораў, аховы гісторыка-культурнай спадчыны. Міністрам дадзеныя даручэнні для вырашэння азначаных праблемных пытанняў, у мэтах тлумачэння плануецца размяшчэнне неабходных адказаў і інструкцый на сайце ведамства. З адказамі на пастаўленыя пытанні таксама можна будзе хутка азнаёміцца ў нашым выданні.

Пачынаючы з 23 сакавіка ў абласцях краіны таксама запланаваны шэраг тэматычных семінараў, для ўдзелу ў якіх будуць запрошаныя як начальнікі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства, так і кіраўнікі ўпраўленняў і аддзелаў сферы культуры з рэгіёнаў.

Газета-рэгіёны-чытач

Калі чытачы атрымаюць гэты нумар "К", у Оршы будуць праходзіць адпаведныя ўрачыстасці, падчас якіх гэтыя славуты горад афіцыйна стане Культурнай сталіцы Беларусі — 2022. А як напярэдадні падзеі Орша знаходзілася на "лінейцы гатоўнасці"?

■ **Сяргей Гарбачоў, начальнік аддзела культуры Аршанскага райвыканкама:**

— Так, наданне статусу культурнай сталіцы на бягучы год нашаму гораду было запланавана на 12 сакавіка. Але яшчэ напярэдадні ў Оршу прыехалі начальнікі абласных аддзелаў культуры і галоўных рэспубліканскіх устаноў галіны, каб разам правесці семінар або дыялогавую пляцоўку канонт асноўных нашых праблем. Была абмеркавана музейная, бібліятэчная справа, работа дамоў творчасці. Лічу, гэта была вельмі патрэбная сустрэча калег, бо за працоўнымі буднямі іншым часам не знаходзіцца магчымасці падзяліцца досведам.

Палац культуры Оршы, які быў адрэстаўраваны ў 2020 годзе, стане святковым цэнтрам адкрыцця Культурнай сталіцы Беларусі — 2022. Выступаць лепшыя калектывы Аршаншчыны, а таксама сталічныя артысты: Тэа, Вольга Рыжыкава, фолк-група "Лялькі". У калыхінацы канцэрта з прамайой з нагоды свята выступіць міністр культуры Анатоля Маркевіч. Далей на працягу ўсяго года, сапраўды,

мы зробім магчымасць зацікавіць аршанцаў значнымі культурнымі падзеямі, а таксама прыцягнуць у горад гасцей з усіх куткоў краіны і замежжа.

15 сакавіка краіна будзе святкаваць Дзень Канстытуцыі. У новым Асноўным Законе значную ролю набывае Усебеларускі народны сход. Ці ёсць, на ваш погляд, магчымасць сумеснымі намаганнямі прадстаўнікоў Усебеларускага народнага сходу і супрацоўнікаў культуры стмуляваць развіццё галіны культуры?

■ **Юрый Кітурка, дырэктар Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея:**

— І дагэтуль, і сёння Усебеларускі народны сход добра спраўляецца са сваімі абавязкамі. Што тычыцца работы ўстаноў галіны, то яны кіруюцца Кодэксам аб культуры, распрацаваным Міністэрствам культуры. Цяпер ён праходзіць значнае ўдасканаленне, якое даасць магчымасць больш плённа працаваць. З іншага боку, лічу, сумеснымі намаганнямі Усебеларускага народнага сходу і міністэрства трэба рабіць усё належае, каб новыя важныя заканадаўчыя акты, датычныя сферы культуры, шматгаліновага выхавання моладзі на падмурку нашых гістарычных каштоўнасцей былі прыняты. Усё гэта будзе нам карысна.

Пэўны час ідзе гаворка пра тое, каб перавесці рэспубліканскія тэатры на большае самафі-

нансаванне. Палову свайго агульнага бюджэту гэтыя ўстановы культуры будуць зарабляць самі, другая палова будзе аплывацца дзяржавай. Ці рэальна ў хуткім часе тэатрам перайсці на такую схему?

■ **Ганна Сенькавец, генеральны дырэктар Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы:**

— Лічу, што на дадзены момант гэта магчыма. Напрыклад, мы за мінулы год выканалі гэтае прадпісанне. Сакрэтаў у заробку грошай няма: тэатральныя паказы, фестывальная дзейнасць і пазабюджэтная, якая таксама прыносіць пэўны даход. Так, наш тэатр влікі сам па сабе, толькі адна зала ў нас на 511 месцаў, мы здольныя зарабляць. Але і меншым тэатрам таксама магчыма забяспечваць сваю дзейнасць па названай схеме фінансавання, бо ў іх, як правіла, невялікі штат і наогул меншыя расходы. Яшчэ значны даход прыносяць дзіцячыя спектаклі, у тым ліку выязныя, але асабіста ў нас яны пакуль што забароненыя з прычыны эпідэмічных абставін. Таксама трэба ўлічваць, што цікава моладзі, а што сярэдняму і старэйшаму пакаленню, каб стварыць у іх жаданне адлачыць у нашых сценах. Так што, на мой асабісты погляд, схема фінансавання 50:50 прыдатная для тэатраў.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ

Увага, конкурс!

Міністэрства культуры абвясціла конкурсны адбор сцэнарных планаў мерапрыемства, прысвечанага ўшанаванню адоранай і таленавітай моладзі Беларусі. Да ўдзелу запрашаюцца прафесійныя рэжысёры, навучэнцы і студэнты спецыяльнасцей, іншыя творчыя работнікі з вопытам правядзення культурных мерапрыемстваў.

У сцэнарным плане трэба прадугледзець цырымонію ўзнагароджання пераможцаў міжнародных прадметных алімпіяд, творчых конкурсаў і фестываляў, лаўрэатаў і стыпендыянтаў спецыяльных фондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў, па падтрымцы таленавітай моладзі, канцэртную праграму ў суправаджэнні аркестра, якая пажажа творчыя дасягненні моладзі (у тым ліку ўзнагароджаных), а таксама іншыя формы і спосабы дэманстрацыі інтэлектуальных і творчых дасягненняў моладзі. Часткі павінны быць аб'яднаныя агульнай сюэтнай лініяй і адлюстроўваць сувязь мерапрыемства з Годам гістарычнай памяці, асноўнымі дасяг-

неннямі і кірункамі дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі, працы спецыяльных фондаў Прэзідэнта па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў, па падтрымцы таленавітай моладзі ў 2021 і 2022 гадах.

У сцэнарны план неабходна ўключыць прапановы па правядзенні цырымоніі, канцэртнай праграмы, іншых форм і спосабаў дэманстрацыі інтэлектуальных і творчых дасягненняў моладзі, якія арганічна звязаны з прапанаваным месцам і часам правядзення мерапрыемства, а таксама па мастацкім афармленні месца правядзення мерапрыемства. У канцэртнай праграме варта прадугледзець арыгінальныя нумары як у выкананні ўзнагароджаных, так і іншых прадстаўнікоў таленавітай моладзі ў суправаджэнні аркестра.

Сцэнарныя планы і эскізы мастацкага афармлення месца правядзення мерапрыемства з інфармацыйнай аб'яўрай і складзе рэжысёрска-пастановачай групы прымаюцца да 1 красавіка ўключна ў электронным выглядзе на адрас ministerstvo@kultura.by, 03-10@kultura.by. Да ліста трэба прыкласці рэзюмэ і кантактныя даныя аўтара сцэнарнага, рэжысёрска-пастановаўшчыка і мастака-пастановаўшчыка.

Сталічная мастацкая галерэя "Універсітэт культуры" знаёміць наведвальнікаў з альтэрнатыўнымі фотапрацамі. Ва ўстанове працуе выстава "Моно Gumoil photo art", на якой беларускія аўтары паказваюць майстэрства гуміарабікавага друку.

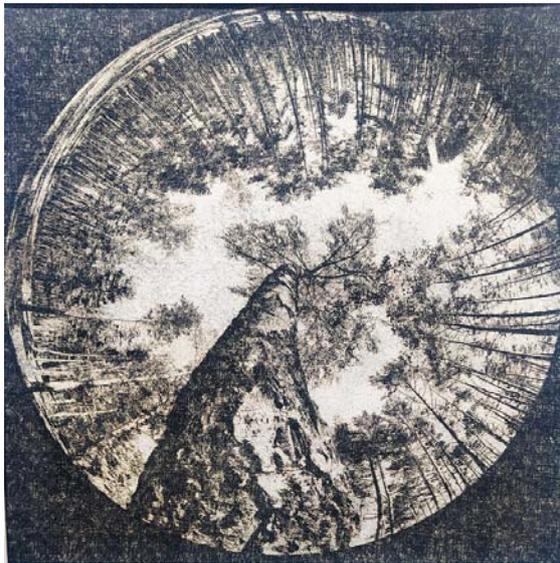
Новая старая фатаграфія

Даніл ШЭЙКА

Гэтай тэхналогіі больш за паўтара стагоддзя. Каб атрымаць адбітак, майстры пакрывалі паперу сумесцю пігменту, адмысловай солі і гуміарабіку — цвёрдай смалы акацыі. Пасля высыхання на аркуш накладваецца негатыву, выстаўляецца пад ультрафіялетавыя прамяні і потым акупаецца ў ваду. Пазней друкуюцца паўтоны і цені.

Магчымаць кіравашь колерам і абагульненасць малюнку — гэта зрабіла гуміарабікавы друк папулярным у піктаралістаў. Яны імкнуліся пераадолець утылітарны сэнс фатаграфіі і звярнуць увагу на яе мастацкі патэнцыял. Мінула больш за сто гадоў, а творцаў непакорліва тая ж праблема. Цяпер, калі прагрэс набраў яшчэ большы тэмп, аўтары звяртаюцца да гістарычных

тэхнік і напрамкаў. У гэтым счытаецца пратэст супраць шаблоннасці, якую за сабой цягне даступнасць фотаабсталявання. Унаследаваўшы падыходы піктаралістаў, удзельнікі выставы "Моно Gumoil photo art" стварылі выявы, падобныя да друкаванай графікі. З вуглаватымі энергічнымі штрыхамі, уласцівымі сухой

іголкай, і плямамі, як на адбітках у тэхніцы акватынты.

Генры Піч Робінсан, бацька піктаралізму, гэтае паняцце не абмяжоўваў знешнім падабенствам з карцінай. Ён звяртаў увагу на тое, што фатаграфы павінны звяртацца да рэчаіснасці, імкнучы знайсці яе мастацкі пачатак. І сучасныя

аўтары выконваюць завет папярэдніка.

Анатоль Дрыбас працягвае ўлюбёную тэму гістарычных каштоўнасцей і прыродных багаццяў Беларусі. На яго здымках паўстаюць Нясвіжскі замак, Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр, Сафійскі сабор і іншыя славутасці, разгортваюцца маляўнічыя рачныя ландшафты, нібы ажываюць магутныя хвой. Сярод экспанатаў ёсць фатаграфіі, зробленыя падчас працы над кнігай "Арганы Беларусі". Альфрэд Мікус, вядомы па шматлікіх фотарэпартажах з народных свят і абрадаў, застаецца адным з тэмаў традыцыйнай культуры. Таямнічым флёрам ахутана

прастора яго кадраў. Здаецца, творца зняў не артыста ў касцюме міфалагічнага персанажа, а сапраўды злавіў звышнатуральную істоту. Дзмітрый Кульпановіч дэманструе на выставе нацюрморты з аksamітнымі кветкамі, партреты, настроі якіх вагаюцца ад летуценнага да роспачнага, і пейзажы, дзе аўтар б'ецца гуляецца з фантазіяй гледача: што хаваецца за шчыльнай заслоннай стромкіх ствалоў дрэў? Віктар Велзень у сваіх работах раскрывае рэлігійную тэму. І манахромія тут надзвычай пасе, бо падкрэслівае строгасць гатычнага храма, асаблівы душэўны стан верніка ў малітве.

Гуміарабікавы адбітак больш даўгавечны, чым зробленыя паводле іншых тэхналогій альтэрнатыўнага друку. І высокі архывны якасці спатрэбяцца, каб ал нашай эпохі засталіся не толькі банальныя здымкі, якімі поўніцца Сеціва.

На здымках: работы Анатоля Дрыбаса.

Якімі цікавосткамі музейшыкам варта вабіць наведвальніка?

Музеі Беларусі: планы платных паслуг, новыя практы і увага да школьніцтва

Падчас экскурсіі ў Драгічынскім ваенна-гістарычным музеі.

Прыязджаючы ў розныя рэгіёны Беларусі, заўсёды імкнучы наведваць раённыя ці абласныя музеі. Менавіта там, у музейных установах, можна не толькі даведацца пра гісторыю горада ці гарадскога пасёлка, паўзрацца ў адметныя артэфакты і цікавосткі, але і пабачыць, якім чынам музейшыкі працуюць з сённяшнім, звычайна распешчаным Інтэрнэтам, наведвальнікам. Таму пры неадданні музейяў адразу пытаю ў супрацоўнікаў пра цікавыя музейныя практы, віртуальныя экскурсіі, QR-коды і іншыя ноу-хау, што прыжыліся (ці не прыжыліся) на урадлівай раённай глебе. І не так важна, ці будзе гэта самастойная ініцыятыва, ці акцыя з удзелам партнёраў ды спонсараў. Галоўнае, што дзейнасць падобнай установы адразу паўстае крэатыўнай, цікавай, жывой, звернутаю да рэальных і ўяўных наведвальнікаў. А іначай як пра музей даведацца значная колькасць людзей — будучыя наведвальнікаў экспазіцыйных залаў і, магчыма, будучыя адданыя сяброў нават у часы сусветнай пандэміі?

Таму і сённяшні артыкул пра дзейнасць музейяў розных рэгіёнаў Беларусі ў першую чаргу быў скіраваны на пошук новага, нестандартнага, цікавага і адметнага. Хоць, натуральна, і пра планы платных паслуг, і пра выставы, і пра алічбоўку музейнага фонду таксама пагаварыць з маімі суразмоўцамі ўдалося. Але пра ўсё — па парадку.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

ПРАКТ ЗА ПРАКТАМ

Не буду свярджаць вядомую ісіну пра тое, што цікавая і адметная дзейнасць, а таксама новыя формы работы — прырытот для шматлікіх музейных устаноў краіны. Прывяду толькі факты. Напрыклад, супрацоўнікі Месціслаўскага раённага гісторыка-археалагічнага музея шукаюць і знаходзяць падобныя новыя формы работы здаўна. Так, у Месціслаўлі, што на Магілёўшчыне, як вядома, ёсць Замкавая гара, на якой працуе закансерваваны раскоп старадаўняга гарадзішча, дзе можна пабачыць рэшткі кузні, дома і старажытную драўляную маставую, па якой хадзілі нашы продкі яшчэ ў XII стагоддзі.

Не варта і казаць, што ўсім гэтым вельмі цікавяцца школьнікі і звычайныя турысты, бо кожнаму хочацца адчуць сябе хоць бы на пару хвілін

сапраўдным археолагам і шукальнікам старадаўніх скарбаў ды артэфактаў. Балзе ў археалагічным музеі можна пабачыць такія ўнікальныя экспанаты, як шарык для гульні ў мурменшпіль (земляны б'яззю, фрагменты бранзалетаў, шматлікія манеты з геральдычнымі малонкамі ды многяе іншае.

А яшчэ летась ва ўстанове культуры прайшла традыцыйная акцыя "Ноч музеяў". У праграме мерапрыемства, якое называлася "Лаўка знахара", кожны ахвотны мог паўдзельнічаць у розных віктарынах, пакаштаваць натуральныя чай з рамонаў, ліпы, святаянніка, эхінацеі ды іншых зёллак, а таксама даведацца больш прапраўна пра гісторыю ўзнікнення аптэк на Месціслаўшчыне.

Днямі ў Доме прэсы адбылася даволі значная прэс-канферэнцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і Года гістарычнай памяці. Як гістарычныя крыніцы сёння знаходзяць свой шлях да чытача, з якімі новымі сведчаннямі беларускай гісторыі знаёмяць архівісты і даследчыкі шырокую аўдыторыю і якім чынам сёння адбываецца папулярызацыя памяці аб трагічных і лёсавызначальных падзеях мінулых гадоў? Пра ўсё гэта ішла гаворка між суразмоўцамі на пляцоўцы Дома прэсы.

Антон РУДАК

Намеснік дырэктара выдавецтва “Беларусь” Вольга Ваніна распавяла аб выдавецкіх праектах, звязаных з тэматыкай гістарычнай памяці. Працягваецца выпуск выданняў у серыі “Беларусь памятае. У імя жыцця і міру”, якая распаўсюджвае аб падзеях Вялікай Айчыннай вайны і ахвярах масавых забойстваў, здзейшаных акупантамі і іх памагатымі, аб месцах масавай гібелі і пахавання, гета і канцлагерах. На чарзе выданні аб такіх мясцінах у Віцебскай і Магілёўскай абласцях, аб мінскім і брэсцкім гета. Удзел беларусаў у Вялікай Айчыннай і войнах іншых стагоддзяў у даступнай і папулярнай форме раскрываецца таксама ў кнігах серыі “Гісторыя для школьнікаў”, якія выходзяць як на беларускай, так і на рускай мовах.

Таксама сёлета выдавецтва ў супрацоўніцтве з Інстытутам гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук і Нацыянальным архівам плануе выдаць кнігу, прысвечаную дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР першага склікання, многія з якіх удзельнічалі ў Вялікай Айчыннай вайне, загінулі падчас яе альбо ўдзельнічалі ў палітычным аднаўленні краіны. Акрамя гэтага, у планах выдавецтва на найбліжэйшы час — выданні, прысвечаныя народнаму календару, вадзяным млынам Беларусі, а таксама беларускаму бортніцтву — традыцыйнаму промыслу, які ў 2020 годзе быў уключаны ў Рэпразентатывны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO.

БЕЗ ТЭРМІНУ ДАЎНІНЫ

Загадчык аддзела публікацый Нацыянальнага

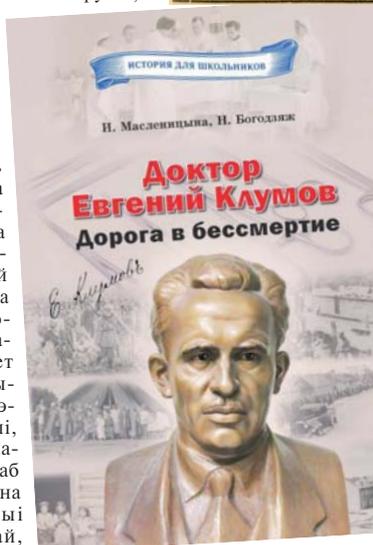
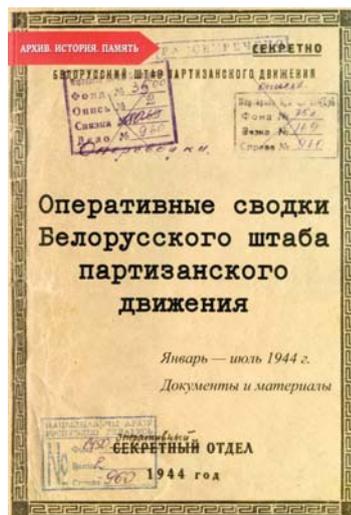
Крыніцы памяці народа

архіва Рэспублікі Беларусь Святаслаў Кулінок падкрэсліў асаблівую важнасць архіваў у пытанні захавання гістарычнай спадчыны краіны. Але, разам з тым, не менш важнай задачай з’яўляецца таксама папулярызацыя і ўвядзенне архіўных крыніц у навуковы абарот. Сёлета адзначаецца не толькі 100-годдзе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, як ужо згадвалася вышэй, але і 100-годдзе архіўнай галіны Беларусі дні 95-годдзе Нацыянальнага архіва.

З мінулага года архіў працуе над шасцітамовым выданнем “Без тэрміну даўніны. Беларусь”, прысвечаным злучэнню іх пачынаючы з акупацыі і іх памагатымі, аб месцах масавай гібелі і пахавання, гета і канцлагерах. На чарзе выданні аб такіх мясцінах у Віцебскай і Магілёўскай абласцях, аб мінскім і брэсцкім гета. Удзел беларусаў у Вялікай Айчыннай і войнах іншых стагоддзяў у даступнай і папулярнай форме раскрываецца таксама ў кнігах серыі “Гісторыя для школьнікаў”, якія выходзяць як на беларускай, так і на рускай мовах.

Таксама сёлета выдавецтва ў супрацоўніцтве з Інстытутам гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук і Нацыянальным архівам плануе выдаць кнігу, прысвечаную дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР першага склікання, многія з якіх удзельнічалі ў Вялікай Айчыннай вайне, загінулі падчас яе альбо ўдзельнічалі ў палітычным аднаўленні краіны. Акрамя гэтага, у планах выдавецтва на найбліжэйшы час — выданні, прысвечаныя народнаму календару, вадзяным млынам Беларусі, а таксама беларускаму бортніцтву — традыцыйнаму промыслу, які ў 2020 годзе быў уключаны ў Рэпразентатывны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO.

У супрацоўніцтве з Нацыянальнай бібліятэкай анансуецца выпуск серыі электронных муль-

Кнігі з выдавецкіх серый, аб якіх ідзе гаворка ў тэксце (фота з сайтаў выдавецтваў).

тымедыйных выданняў “НЭП у БССР” і “Перасяленцы з БССР” — апошняя прысвечаная ўдзелу беларусаў у міграцыйных працэсах на тэрыторыі ССРР у палітычным час, у тым ліку ў асваенні цалінных земляў Казахстана, перасяленні ў Карэла-Фінскую Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку, Калінінградскую вобласць і іншыя рэгіёны Савецкага Саюза.

АДНАЎЛЕННЕ І ВЯРТАННЕ

Сёлета Нацыянальная бібліятэка адзначае 100-годдзе з дня свайго заснавання. Зусім нядаўна колькасць дакументаў

акупантаў захавалася, на жаль, толькі каля трохсот дваццаці тысяч — не больш за шаснаццаць працэнтаў ад даваеннай колькасці. Астатняе было знішчана альбо вывезена гітлераўцамі. Таму сёння адной з галоўных задач Нацыянальнай бібліятэкі з’яўляецца не толькі захаванне, але і аднаўленне ды вяртанне страчанай спадчыны.

мастацкая літаратура, карты, эпіграфіка і тапаніміка. Чарговая лекцыя, якая адбылася 23 лютага, у Дзень абаронцаў Айчыны, невыпадкова была прысвечаная такому цікаваму віду крыніц па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, як аператывныя і разведвальныя зводкі Беларускага штаба партызанскага руху. Як распавёў дакладчык, загадчык аддзела публікацый Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь Святаслаў Кулінок, яшчэ на пачатку 2000-х гадоў гэты масіў крыніц знаходзіўся пад грыфам “Зусім сакрэтна” і быў недаступны для шырокага кола даследчыкаў. Для параўнання — у Расійскай Федэрацыі, напрыклад, частка аналагічных дакументаў застаецца засакрэчанай дагэтуль.

Беларускі штаб партызанскага руху быў створаны 9 верасня 1942 года, і ўжо неўзабаве быў вызначаны прыкладны спіс звестак, якія мусілі быць адностраваны ў яго разведвальных зводках: звесткі аб планаваных карных аперацыях акупантаў супраць партызан, аб дыслакацыі гарнізонаў, карных атрадаў і паліцэйскіх частак, рэзямешчэнне штабоў і камендатур, аэрапрамаў, складоў, баз, вайсковай тэхнікі, абарончых збудаванняў, прамысловых прадпрыемстваў, радыёстанцый і вузлоў сувязі, лагераў ваеннапалонных, аб’ектаў супрацьпаветранай абароны, школ для падрыхтоўкі агентаў нямецкіх спецслужбаў.

Таксама цікавілі партызанскае кіраўніцтва рэжым руху па дарогах і інфармацыя аб дакументах, якія выкарыстоўваліся для ідэнтыфікацыі асобы на акупаваных тэрыторыях. У зводках раскрываліся і такія малавядомыя трагічныя старонкі вайны, як дзейнасць разведвальных школ, у якіх акупанты рыхтавалі агентаў з ліку дзяцей і падлеткаў, альбо мерапрыемствы так званай “Акцыі 1005” у рамках якой нацысты імкнуліся заперці шляды сваіх злачынстваў, эксгумуючы і знішчаючы целы ахвяр у месцах масавага знішчэння мірнага жыхарства.

Дзейнасць па зберажэнні і папулярызацыі гістарычных крыніц з’яўляецца асновай захавання памяці аб мінулым. З цікаўнасці да іх, з іх уважлівага і ўдумлівага вывучэння, супастаўлення розных крыніц, крытычнага стаўлення да іх пачынаецца спраўдана любоў да гісторыі сваіх зямлі і народа, фарміруецца пашана да продкаў і іх здзяйсненняў. А маючы моцныя карані ў мінулым, намнога лягчэй упецунена адчуваць сябе ў сучаснасці і глядзець у будучыню.

праўда” быў падрабязна распісаны план вяртання палацавага комплексу да жыцця. У ім сярод іншага быў шакавальны для гісторыкаў пункт аб “вызваленні” палаца ад “мансарды”, якая нібыта была надбудовай савецкага часу. Акурат аб гэтым няўдалым рашэнні мы загалі ў пачатку артыкула. Уласна кажучы, было аб чым спрачацца. Дастаткова было глянуць на формы дахаў палобных рэзідэнцый таго

Рэзідэнцыя Валовічаў у Свяцку,

або Што было, ёсць і будзе ў слаўным палацы пад Гродна

Зусім нядаўна мы распавялі нашым чытачам пра тое, як ідзе рэстаўрацыя палаца роду Булгакаў у Жылічах, што на Бабруйшчыне. Прыішоў час перавесці фокус “К” на захад краіны. Там, на стыку трох дзяржаў, пры самай мяжы з Польшчай і Літвой, з канца 2016 года вядзецца рэстаўрацыя аднаго з найважнейшых помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Пра яго значнасць сведчыць вялікая колькасць публікацый у рэгіянальных і рэспубліканскіх СМІ. Не раз з’яўляўся Свяцк і на старонках нашай газеты.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

На фота:
1 Свяцк у 1933 годзе. Фота з Сеціва.
2 Свяцк у 1933 годзе. Фота з Сеціва.
3 Палац у 2011 годзе. Фота Максіма Шабекі.
4 Палац у 2011 годзе. Фота Максіма Шабекі.
5 Палац у 1933 годзе. Фота з Сеціва.

ВАЛОВІЧЫ І СВЯЦК

Палацца, адна з першых публікацый, у якой згадваўся праблемны палац Валовічаў, у “К” выйшла яшчэ ў ліпені 2014 года (гл. “К” № 30 і 38). Менавіта тады нашы калегі пабывалі ў велатуры па ваколіцах “каралеўскага горада” Гродна і, вядома, не абмінулі адну з будучых турыстычных жамчужных рэгіёнаў. На той момант ніякіх бачных воку аднаўленчых прац яшчэ не распачалі. Але з расповедаў Тарэзы Геда, былога галоўнага ўрача санаторыя, які месціўся ў палацы да 2005 года, вынікала, што праца ішла. Над будучыняй палацавага комплексу (у яго, акрамя самога палаца, уваходзілі гаспадарчыя будынкі, родавая капліца-пахавальня, ставы і старадаўні парк) у пшы працоўных пакояў і архіўных сховішчаў разважалі архітэктары і гісторыкі. Не абыходзілася без гучных спрэчак. Даволі востра стаяла пытанне формы даху палаца. Частка рэстаўратараў, напрыклад Людміла Іванова, выступала за тое, каб пазбавіць палац мансарднага паверха, які нібыта не адпавядаў першапачатковаму выгляду. Іншая частка спецыялістаў не менш катэгарычна адстойвала гэты паверх. Іх канцэпцыя, на шчасце, перамагла. А зараз аб усім па чарзе.

Магнацкі род Валовічаў — адзін з найдаўнейшых у Беларусі. Свой радавод яны выводзілі ад Ходкі (Ходзькі, Фёдара), які жыў у Гарадзенскім павеце Вялікага Княства Літоўскага яшчэ ў першай палове XV стагоддзя. Сярод Валовічаў было нямаюца цікавых гісторычных персанажаў, але найбольш вядомым прадстаўніком роду з’яўляецца выдатны дзяржаўны дзеяч, канцлер ВКЛ Астафій Валовіч (1520—1587). Важнымі вехамі яго жыцця сталі праца над другой рэдакцыяй Статута ВКЛ (1566), у які ім быў пралабіраваны пункт аб забароне іншаземцам (у тым ліку палякам) набываць зямлю ў ВКЛ.

Што ж датычыцца гісторыі палаца ў Свяцку, то яна насычаная падзеямі не менш, чым жыццё вялікага канцлера ВКЛ. Лічыцца, што будаўніцтва распачалося каля 1779 года, калі Антоній Валовіч атрымаў зямлі Свяцка ад свайго бацькі Юзафа. Праект палаца быў створаны каралеўскім архітэктарам Джузэпэ Сака. Але дакументаў, якія б сведчылі аб гэтым,

небагата. Каля 1780 года палац быў узведзены, але працы па аздабленні працягваліся яшчэ шмат гадоў. Вядома, што архітэктар назіраў за гэтым працэсам да сваёй смерці ў 1798 годзе. Гісторыкі лічаць, што найбольш верагоднымі аўтарамі фрэсак былі вядомыя ў тыя часы мастакі Антоній Смуглевіч і італьянец Тамбары.

Палац неаднаразова перабудоўвалі. У сярэдзіне XIX стагоддзя паабпал яго паўсталі афіцыны, якія былі злучаны з цэнтральным будынкам каланадамі. Каля таго часу закладзены парк і ўзведзены каменны гаспадарчыя пабудовы (на адной з іх бачна дата “1841 г.”, пакінутая будаўнікамі). Валовічы валодалі Свяцкам да канца XIX стагоддзя, а далей гаспадары пачалі мяняцца даволі часта.

У 1909 годзе там гаспадарыў мяшчанін Абрам Мерацкі, а за ім у Свяцку атабарыўся род Гумніцкіх з Польшчы. У 1928 годзе палац, які быў у вельмі незаздросным стане, стаў уласнасцю дзяржавы. Тады ж распачалася першая рэстаўрацыя.

часу ды звярнуцца да іншых праектаў архітэктара Джузэпэ Сака. Спрэчка гісторыкаў і аматараў завяршылася перамогай першых.

Што ж паводле меркавання новых гаспадароў павінен быў уяўляць сабой палацапаркавы комплекс “Свяцк” пасля рэстаўрацыі і прыстававання?

У самім палацы, дзе раней была актавая зала, павінен быў размясціцца рэстаран. Галерэй, якія лучаць палац з афіцынамі (філігелямі), мусі-

ПРАЦЭС РЭСТАЎРАЦЫ, РАСЦЯГНУТЫ НА СТАГОДДЗЕ

У перыяд з 1930 па 1933 гады спецыялістамі была праведзена каласальная работа па фіксацыі ўсіх фрэсак, ляпініны і іншага ўпрыгажэння палаца. Як сцвярджае гісторык Андрэй Вашкевіч, у справядзачах па аднаўленні гісторыка-культурнай спадчыны міжваеннай Польшчы справа палаца характарызаваўся як “адна з найважнейшых рэстаўрацыйных работ”. Асноўная частка работ была завершана ў 1933 годзе, але некаторыя працы працягваліся да пачатку Другой сусветнай вайны.

У тым жа 1933 годзе ў Свяцку быў адкрыты мужчынскі санаторый-лячэбніца для хворых. Псіхааналіз, гідратэрапія, працэтэрапія і іншыя самыя сучасныя на той момант спосады — усё гэта знайшло сваё месца ў Свяцку. У савецкі час рэстаўра-

цыяныя працы праводзіліся ў 1960—1980-я гады. Але былі яны не надта маштабныя. У выніку шмат што з роспісаў інтэр’ераў палаца безваротна страчана. Пасля 2005 года палац некалькі гадоў стаяў пусты, што моцна адбілася на ягоным стане. Сапсаваная сістэма вадасцёкаў прывяла да таго, што ў “сцянах з’явіліся прамойны, а самі сцены палаца знутры пакрыліся цёцлю”. І тады забілі ў набат гродзенскія гісторыкі. Праўда, вадасцёкі былі адноўлены толькі пасля таго, як у 2009 годзе палац быў перададзены санаторыю “Азёрны”. Прычым бязвыплатна, бо на аўкцыёнах ахвочых набыць родавае гнездо Валовічаў не знайшлося.

Цягам 2012–2013 гадоў былі праведзены працы па асуценні і ачышчэнні сажалак. Што ж да самой гісторыка-культурнай каштоўнасці, то першыя суцэльныя навіны з’явіліся ў 2013 годзе. Тады ў публікацыі Святланы Мурынай у газеце “Гродзенская

лі ператварыць у зімовы сад. У гаспадарчых пабудовах XIX стагоддзя планавалася адкрыць кавярню, стайню і кузню, у якой кожны ахвочы мог бы паназіраць за працай каваля. Валуны, закінутыя ў Свяцк ледавіком тысячы гадоў таму, думалі перамясціць у створаны на тэрыторыі комплексу музей камянёў. Вырашана было аднавіць яшчэ і “рыбны цэх”, стварыць поле для гульні ў крыкет і міні-гольф, працесі веладарожку і сшежкі для пешаходаў.

Нягледзячы на амбітныя, але цалкам рэалістычныя планы развіцця, да з’яўлення першых рэстаўрацыйных рыштаванняў прайшло нямаюца часу. Толькі напрыканцы 2016 года на тэрыторыі комплексу з’явіўся інфармацыйны стэнд, на якім пазначаны даты пачатку і завяршэння работ. Што і як было зроблена за гэты перыяд, мы раскажам у наступнай частцы.

Працяг будзе.

10 лютага рэктарам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі была прызначана кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Алена КУРАКІНА. У свой час яна абараніла дысертацыю, прысвечаную музычна-тэарэтычным распрацоўкам першай трэці XX стагоддзя. У далейшым кола яе навуковых інтарэсаў значна пашырылася і ахоплівае цяпер асэнсаванне найноўшых музычных з'яў — у тым ліку гукавых матэрыяў электронных твораў кампазітараў розных краін, уключаючы Беларусь. Быў распрацаваны новы і надзвычай актуальны для нашай краіны лекцыйны курс “Асновы музычнай акустыкі”. Але сустрэча з Аленай Віктараўнай была скіравана не на яе навуковыя даследаванні, а на кіраўніцтва ВНУ. Праўда, усё пайшло не па плане, а больш імпрывізацыйна: гутарку пачала не я, а мая суразмоўца.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— Можаче лічыць сябе першапраходцам, — усміхнулася Алена Віктараўна, — бо я даю першае інтэрв'ю ў маім жыцці. Дагэтуль толькі сама іх брала, яшчэ калі вучылася ў кансерваторыі і кіравала Студэнцкім навуковым таварыствам.

— А чаму вы абралі музыку і сталі менавіта музыказнаўцамі? Мабыць, бацькі былі звязаны з мастацтвам?

— Яны былі энергетыкамі, родам з Пензы, але музычныя гены меліся. Бацька самавукам навучыўся граць на баяне і граў на ім да канца жыцця — па паўтары гадзіны на дзень. Казаў: “Пайду разаму пальчыкі”. Яшчэ калі вучыўся ў Ленінградзе, наведваў філарманійныя канцэрты, оперныя спектаклі. Па размеркаванні патрапіў у Калінінград, я нарадзілася на Калінінградчыне, у горадзе Чарняхоўску. А музыкай пачала займацца пад уплывам сястры. Яна старэйшая за мяне на дзевяць гадоў, і калі грала на піяніна, я прыкладала вуха да інструмента. А ў чатыры гады папрасіла, каб яна навучыла мяне. І адразу пачала сачыніць. У вострым гадоў нават замахнулася на оперу, але ўсё абмежавалася некалькімі арыймі. У рэшце рэшт, перамагло музыказнаўства: у школе яно перамагло фартапіяна, а далей — кампазіцыю, якой я працягвала займацца ў музычным вучылішчы. Тады здавалася, што гэтая спецыяльнасць дае больш прафесійных магчымасцей. А сёння, верагодна, наадварот. Таму мы думаем пра пашырэнне спецыялізацыі. Так, было б мэтазгодна навучаць музыказнаўцаў і кампазітараў гутаржысурсы. Магчыма, адкрыць спецыялізацыю прыкладнага музыказнаўства, рыхтуючы менавіта лектараў, музычных крытыкаў. Але трэба рабіць гэта зыходзячы з кантэнгента аб'ектантаў. У адозненне ад многіх іншых ВНУ, мы задаўта да іспытаў ведаем тых, хто прыйдзе да нас паступаць. Бо цягам года ладзіцца кансультацыі, педагогі вызначаюць у музычны каледжы краіны на дзяр-

Рэктарства як поліфанія

жаўныя іспыты, для аказання метадычнай дапамогі. І, вядома, адсочваюць найбольш таленавітую моладзь. Таму калі ў кагосьці ёсць схільнасці да лектарскай і музычна-крытычнай дзейнасці, чаму б не саканцэнтравач на гэтым увагу?

— У замежжы прыкладнае музыказнаўства развіваецца паралельна з навуковым.

— Так, але ёсць адрозненні ў падрыхтоўцы. У многіх краінах яно выкладаецца не ў кансерваторыі, а ва ўніверсітэце, не прадуладжвае абавязковае валоданне фартапіяна, уменне сачыняць тэя ж фугі — самую, бадай, складаную поліфанічную форму. А нашы музыказнаўцы абавязаны быць яшчэ і крыху кампазітарамі. І гэта, лічу, правільна, бо дае магчымасць спазнаць музыкальнае мастацтва знутры, паглыбіцца ў заканамернасці самога яго стварэння — і з гэтых пазіцыяў зусім іначэй слухаць і ўспрымаць музыку, ставіцца да яе з большым разуменнем, што з'яўляецца неад'емнай часткай прафесіяналізму.

— Вы некалькі гадоў і ладзіла, проста-такі па законах сімфанічнага развіцця выйшлі на вытворчую праблематыку. Якія напрамкі дзейнасці Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі з'яўляюцца на сёння для вас прыярытэтнымі? Уласна вучэбны працэс, навуковы, канцэртна-выканальніцкая дзейнасць, развіццё міжнародных сувязяў, міжвузавскіх кантактаў, пашырэнне плошчаў за кошт дадатковага корпусу і многае іншае — на што будзеце звяртаць асабліваю ўвагу?

— На маю думку, кіраванне ўстаноў адукацыі — у поўным сэнсе поліфанічны від дзейнасці, заснаваны на камплементарнасці, узаемадапаўненні складнікаў. Як у поліфаніі — усе галасы важныя, ніводны не дамінуе, кожны ў пэўны момант выходзіць на першы план.

— І што сёння на гэтым першым плане?

— Як ні банальна гучыць, матэрыяльна-тэхнічнае забяспечанне — у прыватнасці, капітальны рамонт, які чакае нас у 2023—25 гадах.

— Не баіцеся, што замест фугам даведзецца займацца будаўнічымі момантамі?

— Музыказнаўцу цяжка чымсьці служач. Бо калі ты засвоіў усе хітраспільненні гармоніі, поліфаніі, музычнага формаўтварэння, дык і ў будаўнічых пытанні пры неабходнасці зможаў унікнуць.

— Як увогуле вы ўспрынялі сваё прызначэнне рэктарам, з якімі пачуццямі?

— Прызнацца, са складанымі. Найперш з пачуццём вялікай адказнасці. А яшчэ з сумневамі, уласцівымі ўсялякаму творчому чалавеку. У адрозненні ад жаданнем, каб музыкальная адукацыя развівалася як мага больш плённа.

“На маю думку, кіраванне ўстановай адукацыі — у поўным сэнсе поліфанічны від дзейнасці, заснаваны на камплементарнасці, узаемадапаўненні складнікаў. Як у поліфаніі — усе галасы важныя, ніводны не дамінуе, кожны ў пэўны момант выходзіць на першы план.”

Каб усім музыкантам: і прафесарска-выкладчыцкаму складу, і студэнтам, магістрантам, аспірантам — было камфортна, каб сама атмосфера нахтыла іх на творчыя здыйсенні. Да гэтага абавязваюць і тыя поспехі, што ўжо дасягнуты ў нашай краіне ў галіне музычнай адукацыі. Самае галоўнае — створаны кластар, які ахоплівае навучанне на розных узроўнях, утварае пераёмнасць між пачатковым, сярэднім і вышэйшым звёнамі.

— Жанчын-кіраўнікоў становіцца ўсё больш. І не толькі ў нас: гэта характэрна для ўсяго свету. У чым, на ваш погляд, плюсы і мінусы такой з'явы для калектыва і для самой жанчыны?

— Павелічэнне колькасці жанчын амаль ва ўсіх прафесіях і на ўсіх пасадах — гэта запэўнівае цяперашняга часу, наступства агульных змяненняў ва ўсім чалавечым грамадстве. Навукоўцамі даказана, што ў жанчын дасягаецца большая гармонія між правым і левым паўшар'ямі галаўнога мозгу. Самай прыродай мы праграмаваны на стратэгічнае бачанне, прыстаасаваны да “турбулентнасці”. У нас развіта ўменне

трымаць баланс, нягледзячы на неспрыяльныя знешнія ўмовы, узважваць усе “за” і “супраць”, што вельмі важна ў наш час. Ну а складанасці кіраўніцтва ўласцівы кожнаму, незалежна ад гендара.

— Творчыя людзі звычайна вельмі эмацыйныя, часам занадта. Кожны “ведае, як трэба”. Да таго ж срод вашых циперашніх “падначаленых” ёсць і вашы педагогі: вы з імі практычна памяняліся месцамі. Гэта дапамагае ці замінае?

— Адназначна дапамагае. Мы жывём адной сям'ёй, у калектыве многа вопытных педагогаў, прафесараў, і гэта не можа не дапамагаць. У маім лёсе, можна сказаць, здзейснілася так званая амерыканская мара, калі чалавек прыходзіць у фірму на самую сціпую вакансію, праходзіць усе прыступкі кар'ернага росту і становіцца “босам”.

— У вашым варыянце — хутчэй, “боса-новай”, калі закрываць музачную мову. Спачатку вы скончылі гэтую навучальную ўстанову, следам — аспірантуру пры ёй. Прышлі працаваць сюды выкладчыкам, сталі дацэнтам, потым — дэканам факультэта павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі,

нарэшце, першым прарэктарам і, як вяршыня лагічнай піраміды, — рэктарам.

— Тут ёсць прапушчанае звязно ланцужка: мой першы запіс у працоўнай кніжцы — лабарант кабінета сальфеджыа кафедры тэорыі музыкі. Так-так, раней была такая пасада! У 1990-я шмат чаго пераглядалася, уводзіліся новыя падраздзяленні. І мяне ўзялі на гэтую пасаду. Я выконвала метадычныя функцыі, рыхтавала аўдыядапаможнік па сальфеджыа, сістэматызавала вопыт вядучых выкладчыкаў. Нават праводзіла дадатковыя заняткі з тымі студэнтамі, у каго не надта добра складаліся адносіны з гэтай вельмі важнай для развіцця музыкальнага слыху дысцыплінай.

— А як вы ў Беларусь патрапілі?

— Можна сказаць, выпадкова. Калінінградцы — людзі мабільныя: калі хочаш вучыцца і чагосьці дасягнуць, трэба выздзяць. Прычым спектр кірункаў даволі вялікі: непадалёк і Санкт-Пецярбург (былы Ленінград), і ўся Прыбалтыка. Музыкальнае вучылішча я заканчвала ў Латвіі, таму бліжэйшы шлях быў у Рыжскую кансерваторыю, я нават ездзіла туды на кансультацыю. Але захварэла, паступленне давялося адкласці на год, і гэты час я выкладала ў сябе дома, у адной з музычных школ Калінінградскай вобласці. Пра Мінск не ведала нічога — і прывяла мяне сюды цікаўнасць, нават пэўны авантурызм. Ведаецца, што мяне тут уразіла больш за ўсё? Колеравая гама. Раней я жыла сярод гэтакіх чырвона-шэрай палітры: цагляныя збудаванні, дождж быў з'явай самай звыклай. А тут — адчуванне, што пераважаюць белы і блакітны: блакітнае неба, белыя аблогі.

— Беларускае музыка таксама здавалася вам гэтак “бела-блакітнай”? Вы, як і многія прадстаўнікі нашай музычнай культуры старэйшага пакалення, сутыкнуліся з ёю ўжо ў сьвядомым узросце, з добра развітым аналітычным, крытычным мысленнем.

— Я толькі паступіла ў кансерваторыю, і амаль адразу праходзіў пленум Беларускага саюза кампазітараў. Я ўсе канцэрты наведвала! І прышла да высновы, што беларускія кампазітары рухаюцца ў рамантамічным кірунку, абапіраючыся на мелалічнасць, песеннасць. Яшчэ мяне вельмі ўразіла талерантнасць. Памятаю, тэлефаную маці: “Уяўляеш, мяне тут адразу за сваю ліцаць! Ніхто не тычкае, што я руская, а не мясцовае”. Але здзіўляла, што амаль ніхто па-беларуску не размаўляў. Ніяк удзіміць не магла, чаму так, ва ўсіх пра гэта запыталася. І першае, што зрабіла — пачала вучыцца беларускаму мову. А як іначай? Гэта ж натуральна — ведаць мову краіны, дзе жывеш.

— У ўсё ж — што такое для вас Акадэмія музыкі?

— Дакладна не проста месца працы. Гэта, я сказала б, натуральны асяродак пражывання, не адзіны, бо ёсць яшчэ хатнія клопаты, але неабходны. У гэтым сэнсе я — бы чалавек-амфібія, які не можа жыць без вады: у адпачынку адчуваю, што чагосьці не хапае, нестае паветра. Бо тут пануе не вытворчасць, а шчырае творчасць, дзе выпадковыя людзей папросту няма.

Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, кампазітар Алег ЧЫРКУН справіў у лютым 80-годдзе. Прысвечаны гэтай падзеі юбілейны канцэрт, што адбыўся ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі акурат у дзень народзінаў імянінніка, называўся “Бацькоўская зямля мне сэрца грэе”. Назва зусім не выпадковая: шчырай беларускасцю, народна-песеннай мелодыкай прасякнута ўся творчасць кампазітара, многія яго песні блукаюць па Інтэрнэце і, адпаведна, па канцэртных пляцоўках як народныя.

Надзея БУНЦЭВІЧ

КАМПАЗИТАРСКІЯ ТАЯМНІЦЫ

— Алег Міхайлавіч, калі вышыя песні ведаюць лепей, чым вас самога, гэта радасна ці ўсё ж крыўдна?

— За што ж крыўдзіцца? Сябры-музыканты неаднойчы мне казалі, маўляў, ты самы спеўны беларускі кампазітар, бо твае песні часцей за якія іншыя гукаць у замежжы. Чаму так? Пэўна, таму, што яны ёсць у рэпертуары бадай кожнага народнага ансамбля ці гурта. А ты часцяком выступаюць у іншых краінах, дзе запатрабавана беларускае музычнае мастацтва, і выконваюць мае песні і ў заўважных праграмах, і на біс. Колькі гадоў таму выпускаўся збор беларускіх песень для Кітая — на кітайскай мове. Мая творчасць там таксама прадстаўлена. А “Крупіцкія музыкі” з маёй песняй “Сена маладое” выступалі ў Маскве на з’ездзе калгаснікаў — перад тагачасным Палітбюро, і Міхаіл Гарбачоў там таксама прысутнічаў. Як мне перадавалі, усміхаўся, слухаючы іх выступленне. “Сена маладое” ўвогуле стала своеасаблівай візіткай, хая некаторыя не згадвалі, што гэта мая песня, і лічаць яе народнай. А яна скрозь аўтарская — і па музыцы, і па словах.

— Наконт музыкі — я заўжды ведала, што песня ваша. А словы — лічыла, народныя. Бо ў свой час Нацыянальная акадэмія навук друкавала некалькі тамоў фальклорных песенных тэкстаў, і вашы калегі часцяком звярталіся да тых выданняў, ствараючы ўласныя кампазіцыі, асабліва для хору. А “Сена маладое”, атрымліваецца, стылізацыя?

— Многія, як і вы, здзіўляюцца, але словы напісаў Валянцін Мыслівец, больш вядомы як журналіст і пісьменнік. Ён родам з вёскі ў Пухавіцкім раёне, добра зведаў і сялянскую працу, і песенны фальклор — не па кнігах, а непасрэдна з жыцця. Таму, мабыць, і патрапіў так выдатна ў народны струмень. Калі разабрацца, дык любяць фальклорныя прыклады спачатку былі аўтарскімі. А падхопленыя народам, пачалі перадавацца з вуснаў у вусны, адшліфоўвацца далей.

— У вас шмат песень і для дзяцей, і для ўзростаў — для ўсіх.

— Так, ёсць і дзіцячая опера, і музычная казка. У свой час ставілася мая народная музычная камедыя “Калі заспявае певень” на лібрэта вядомага пісьменніка і драматурга Георгія Марчука.

Ансамбль “Свята”.

Натхненне, любоў, беларускасць

Дый з Ансамблем песні і танца Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь шмат супрацоўнічаю. Ёсць і песні пра афганцаў. На нядаўніх урачыстасцях да Дня абаронца Айчыны выконваўся мой “Славянскі набат” на словы Сяргея Змітровіча. Тэматыка самая разнастайная.

— Словы песні “Янка”, якую мы друкуем у гэтым нумары, належаць Івану Цітаўцу, што таксама нядаўна святкаваў юбілей — 85-годдзе.

— Мы знаёмся з ім больш як 30 гадоў. І столькі ж супрацоўнічаем і сябруем. Ён падшоў да мяне пасля аднаго з маіх канцэртаў, гаворыць: “У мяне ёсць вершы — паглядзіце”. Я іх пачытаў, некаторыя мне спадабаліся — і мы пачалі супрацоўнічаць, разам напісалі вельмі многа песень. “Янку” я яму замовіў: папрасіў штосьці высялае для народнага голасу, і ён прапанаваў мне гэты верш. А з песняй “Там каля крыніцы” ўвогуле была цікавая гісторыя. Імпульс там быў народны — першыя два радкі пра тое, як дзеўчына ходзіць да крыніцы па вадку сцежкай луговой. Можна сказаць, гэтакі песенны архетyp у тэматыцы і сюжэтным развароце: крыніца, сцежка і дзяўчына, якая павінна сустрэць сваё каханне. А ўсё далейшае я сам прыдумай — і словы таксама, “паводзе народных”. Прычым спачатку песня была без прыпеваў. І шмат выконвалася ў такім выглядзе. Але я адчуваў, быццам чагосьці не стае, нейкі абарваны ў ёй фінал — так і прасіцца працяг. І разам з ансамблем “Свята” мы зрабілі новы варыянт, ужо з прыпевам пра тое, што шчасце — у каханні, у любові. З прыпевам песня атрымалася нават больш “народнай”, чым раней.

— А для вас гэтая формула дзейная? Пра тое, што шчасце — у любові.

Кампазітар Алег Чыркун.

— Канешне! Я пачаў песні складаць у падлеткавым узросце, калі ўпершыню закахаўся. Я ж дзедзюмаўскі хлапец. Наратзіўся ў час вайны. Маці вельмі хварэла. Дый наглядзелася жудаснага: на яе вачах хлопца танкам “прасавалі”. Як вызвалілі Мінск, патрапіла ў шпіталь: у яе на целе зоркі былі выпалены. А мяне адправілі ў дзіцячы дом — у Глуск. Ведаецца, праз сорак гадоў я прыхаў у Глуск, наведваў той дзіцячы дом. Там усё захавалася, як было, успаміны нахлынулі... Потым былі іншыя прытулкі, пасля 16-ці — самастойнае жыццё. Пайшоў у будаўнічае ПТВ, пасля заканчэння працаваў слесарам на заводзе. І ўвесь час спяваў у самадзейнасці, дый на гармоніку добра граў: усе танцы пад яго ішлі. А ўжо потым былі і Мінскае музычнае вучылішча, і Беларускае дзяржаўнае кансерваторыя,

дзе я канчаткова ўсвядоміў сябе кампазітарам. Спачатку вучыўся ў Пятра Падкавырава, пасля яго смерці заканчваў навучанне ў класе Дзмітрыя Смольскага.

— А на гармоніку ў дзіцячым доме граць навучыліся?

— Там былі балалайкі, домры, я самастойна іх засвоіў. У класе чавёртым, як толькі Беларускае тэлебачанне з’явілася, спяваў там “Арлёнка”, які ўзятаў “вышэй за сонца”, і “Санта Лючыю” — як Энрыка Каруза. А гармонік мне маці падарыла. Яна, як са шпіталь выходзіла, мяне знаходзіла і да сябе забірала. А як зноў ёй горш станавілася і ў шпіталь клалі, я ўжо сам ішоў у дзіцячы прыёмнік, і адтуль мяне ў які-небудзь дзіцячы дом накіроўвалі. Маці мела інваліднасць, але падпрацоўвала, эканоміла на ўсім. І купіла мне гармонік, а потым яшчэ і акардэон.

— Мабыць, захоўваеце тыя інструменты як рарытэты?

— Ды скралі іх. Гармонік знік у будаўнічым інтэрнаце, мы пакой ніколі не зачынялі. Акардэон я пазычыў, а мне яго не вярнулі. Што рэчы? Галоўнае — памяць. Ніколі не забудуся, як я пазнаў сваю маці. Я ж зусім маленькі быў, калі мяне ў дзіцячы дом забралі, нічога тады не памятаў, не разумеў. А вось як мы сустрэліся праз нейкі час — памятаю. Бачу, жанчына ідзе. І штосьці мяне ў сэрца адрозу торкнула: мама! Сапраўды аказалася маці. Але ж як я яе пазнаў? Не ведаю. Мабыць, сэрца бывае больш мудрайшым, чым усё астатняе.

— Песні вы таксама сэрцам пішаце, а не алоўкам?

— Натхненнем. Здраецца, музыка адрозу складаецца. А бывае іначай: я і так і гэтак, а штосьці не атрымліваецца. Мучыцца-мучыцца, а мелодыя не ідзе. Месяць пройдзе — і раз, усё на адным дыханні. Калі гавораць, што творчасць — гэта найперш штодзённая праца, дык гэта тычыцца чаго заўгодна, акрамя ўласна мелодыі. Мелодыі нараджаюцца самі — па натхненні. Ад Бога гэта ідзе! А цяпер я працую над балетам, ды падрабязнасці не хачу пакуль раскрываць.

ВЫКАНАЛЬНІЦКІ ПАДЫХОД

Сярод пастаянных выканаўцаў песень Алега Чыркуна — ансамбль народнай музыкі “Свята”. Невыпадкова менавіта гэты творчы калектыў праводзіў юбілейны вечар кампазітара ў філарманічнай зале імя Рыгора Шырмы. Рыхтуецца выданне зборніка, куды патрапіць песні Алега Чыркуна з рэпертуару калектыву. Мастацкі кіраўнік ансамбля “Свята” Вячаслаў СТАТКЕВІЧ з вялікай павагай ставіцца да кампазітара і яго творчасці:

— Алег Чыркун — цудоўны меладыст. Дый чалавек добры: лагодны, справядлівы. Не ведаю, каб у яго былі “воратні”, як часцяком здраецца ў творчым асяродку. Яго песні запамінальныя, адрозу западаюць у душу. Мы як пачынаем якую песню вучыць, дык яна з галавы не выходзіць, круціцца да круціцца: і не хаче бы, а сама спяваецца. Такая блізкасць да народнай мелодыкі ў яго ў крыві, таму і спяваць яго песні мы лічым за шчасце. Ён з вялікай адказнасцю ставіцца да выканання, не кідае свае творы на волю лёсу, удзелнічае ў рэпетыцыях. Унікае ва ўсе дэталі зробленай аранжыроўкі, падказвае, дзе і што можна змяніць, каб атрымалася лепей: дзе якую сінопку дадаць, дзе яшчэ штосьці дапісаць. Здаецца, у яго самога творчы працэс не спыняецца ніколі. Песня ўжо зроблена, выконваецца, пайшла ў народ, а ў яго яшчэ нейкія ідэі з’яўляюцца, як удасканаліць. Таму і мы натхнемся на творчы падыход, і ён, у сваю чаргу, заўсёды гатовы выслухаць нашы прапановы. Думаю, так у яго і з пэтакі складаецца — атрымліваецца сапраўднае творчае супрацоўніцтва, па духу блізкае фальклору.

Ноты і тэксты песень Алега Чыркуна глядзіце ў рубрыцы “Куфар-рада 2” на старонцы 8(9).

К

Узрост пасля шасцідзясяці — для бясконцых вандровак па лабірынтах памяці, час сумных і шчаслівых згадак, забытых сустрэч і развітанняў. Іншым разам да гэтага падштурхоўвае бяссонне, іншым разам — нечаканы пах бэзу з тралейбуснага аскна. І пачынае размотвацца той клубочак, спралі якога знітоўваюць мінулае з будучым. Я чалавек не сельскі, аднак часта стаіць перад вачыма вёска. Займшэлая студня, пратапаная сярод разнатраўя сцэжка, хата, крытая гонтам, ганак маленькага клубіка... Прычым наўнасьць апошняга — абавязковая. Без клуба і мроя не мроя. Тлумачэнне тут простае. За дзесяцігоддзі журналісцкага клопату кожнае паселішча, дзе паспел пабываць, стала родным ды зразумелым. Як і тое, што сяло без царквы — не сяло, а вёска без клуба — што арганізм без сэрца. Занадта ўзнёсла? Але досыць дакладна!

І тады бібліятэкары заспявалі...

Яўген РАГІН

Неяк менавіта ў мроях паспрабаваў стварыць гэткую ідэальную сельскую ўстановау культуры. Звёў у адно тое, што мяне калісьці здзіўля ў самых розных раёнах краіны. І вось што атрымалася.

Летам тут — асабліва прыгажосць. Акуратны газон і альпійская горка прымушаюць зайздросціць самага патрабавальнага аматара ландшафтнага дызайну. Карціну дапаўняюць калекцыі драўлянай скульптуры (вынік пленэраў выхаванцаў тутэйшага філіяла ДШМ) і валуноў (вынік дзейнасці ледавіка). І гшэць. Збоч ад гэтай прыклубнай раскошы можна патрапіць на вуліці ці на маленькую дзялянку з лёнам. Цяпер можна і ў памяшканне зайсці.

Дзіўна, але звыклага і іншым разам вельмі фармальнага этнакулка тут няма. Ёсць грунтоўная экспазіцыя, прысвечаная вытворчасці мёду ці вырошчванню льну. А калекцыі ручнікоў, дыванкоў, бытавога рэштунку захоўваюцца ў... суседняй, калісьці закінутай і адрамантаванай хатцы. Тут пецка не фанерны муляж, а самая сапраўдная, дзе можна боршч зварыць і аладкі спячы. У адным СДК, паміж намі кажучы, я такіх аладак ці не саганок апыродаваў.

Вернемся ў клуб (тут апрача яго — і бібліятэка, і класы школы мастацтваў). У шафе кіраўніка — неацэнны творчы скарб: аўтарскія сцэнарыі мерапрыемстваў аж з мінулага века і па сёння. Справаздачы — проста паперы, сцэнарыі — доказ практычных шчыраванняў. У клубе — дзве залы, глядзельная і танцавальная, камплектаў музычнай апаратуры — таксама два. Адзін — для выязных мерапрыемстваў.

Колькі слоў пра карпаратыўную еднасьць. Работы юных мастакоў у ДШМ упрыгожваюць інтэр’еры ўсіх устаноў культуры сельскага савета. Выставы — змяняюцца. Бібліятэка таксама ўпрыгожваная плёнам дзейнасці мясцовых ама-

- На здымках:
- 1 Прыгожая “Фантазія” з Кобрынскай бібліятэкі.
  - 2 Вучні Марыны Сцефановіч.
  - 3 Майстар з Астравеччыны Марына Сцефановіч разам з кавалерамі — удзельнікам чарговай тэатралізацыі.
  - 4 Мемарыяльны комплекс памяці герояў і ахвяр Першай сусветнай вайны ў Смаргоні.
  - 5 Провады зімы ў Лідзе.

тарскіх аб’яднанняў. Тут растуць кветкі, гуцьць спакойная музыка, спяваюць птушкі. Экспазіцыя старых кніг — з хатніх калекцый чытачоў.

Я не фантазёр. Ужо сёння аблічча асобных устаноў культуры якасна мяняецца і па форме, і па месце. Вось што, да прыкладу, напісала Наталля Кандрашук з Кобрына: “Для таго каб аздобіць свае мерапрыемствы, кобрынскія бібліятэкары звычайна запрашалі музычных калектывы або асобных выканаўцаў. Але амаль пяць гадоў таму яны вырашылі заставацца самі. Так узнік гурт “Фантазія”. Прыдумала яе галоўны бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу Алена Міхейкіна-Бялкова. Выступілі спачатку перад калегамі-бібліятэкарамі, потым пачалі выступаць па сельскіх установах. Назаву ўсіх: Наталля Раманюк, Юлія Пракапчук, Кацярына Нясычок і Алена Міхейкіна-Бялкова. Летась інавацыйны бібліятэчны праект на рабоце з моладдзю заняў другое месца ў абласным конкурсе. Падчас наведмі калектыву асавой дыстанцыйную форму работы. Запіс гуку

для відэаролікаў забяспечылі гукааператары Кобрынскага палаца культуры”. Спраўдзілі работнікі культуры — заўжды асоба. Пра адну з іх распавядае бібліятэкар Астравечкай раённай бібліятэкі Волга Заячкоўская. Гэта — Марына Сцефановіч, якая працуе ў Камелішкаўскім філіяле аддзела рамяства і народнай творчасці Астравечскага цэнтра культуры і народнай творчасці. Марына Рамульдаўна скончыла Мірскі дзяржаўны мастацкі каледж, стала мастаком роспісу па дрэве. Займаецца таксама бацькам, саломаліценнем. Вакол такога майстра-універсала заўжды шмаг дзяцей. Развіваецца ён — развіваецца і ўстанова.

Гаворку пра персаналіі працягвае загалчык сельскай бібліятэкі аграгарадка Гальшаны Ашмянскага раёна Таццяна Іванова: “Эдуард Корзун — былы дырэктар мясцовай сярэдняй школы, усё жыццё займаўся краязнаўствам, прыцягваў да яе і настаўнікаў, і вучняў з іх бацькамі. Выдаў кніжку “Гальшаны”, якая перадавалася. У Гальшанскай

СШ працуе народны музей імя Эдуарда Корзун, а ля школы расце дуб-прыгажун, пасаджаны краязнаўцам. А бязрэзную алею ўпрыгожваюць камяні-валуны, сабраныя пры ўдзеле Корзун. Штогод у Гальшанах адзначаюць святы ў гонар Святой Іуліі Гальшанскай, звесткі аб якой адшукаў Эдуард Сямёнавіч”. Прыгожыя людзі і жыццё ўпрыгожваюць вакол сябе.

Магілёўчына заўжды радуе не толькі якасным творчым працэсам, але і яго грунтоўным аналізам. Галоўны рэдактар абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы Крысціна Башарымава паведамляе пра двухдзённую абласны семінар-практыкум “Аптыкацыя саломкай”. Майстры дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва сабраліся для абагульнення досведу дзейнасці клубных устаноў, дамоў рамястваў, метадыстаў клубных сістэм і кіраўнікоў гурткоў. Майстар-класы і тэартычныя заняткі прайшлі ў Глуцкім раённым доме рамястваў, дзе сябра Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Соф’я Меснік аднавіла ўнікальную, характэрную толькі

для Глушчыны тэхналогію аптыкацыі саломкай на дыванах.

Чарговая інфармацыя ад Крысціны Башарымавай — пра рэгіянальны адборачны этап абласнога туру XVI Рэспубліканскага фестывалю народнай творчасці ветэранскіх калектываў. “У Магілёўскім абласным метадычным цэнтры, — піша аўтарка, — сабраліся калектывы мастацкай творчасці і індывідуальныя выканаўцы з Магілёва, Быхаўскага, Горацкага, Дрыбінскага, Магілёўскага, Слаўгарадскага, Шклоўскага раёнаў. Удзельнікі паказалі майстэрства ў харавых і сольных спевах, у харэаграфічным, інструментальным, тэатральным, дэкаратыўна-прыкладным і выяўленчым мастацтвах”. Рэгіянальны адборачны тур прайшоў у Чэрыкаве і Бабруйску. Заключны канцэрт і выставу работ дэкаратыўна-прыкладнога і выяўленчага мастацтва мяркуецца правесці 15 сакавіка ў Магілёўскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці і культурна-асветнай работы.

Шчучынская раённая бібліятэка імя Цёткі сабрала чытачоў на Дзень прываслаўнай кнігі, які стаў

ужо традыцыйным. Вось што напісала загалчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі згаданай установы Ірына Гудач: “Сёння мы святкуем 1030-годдзе заснавання Полацкай епархіі. З глыбокай павагай задаваем Ефрасінню Полацкую, якая стаяла ля вытокаў духоўнай асветы нашага народа”. Падчас мерапрыемства выступіў народны ансамбль духоўнай музыкі. Гімназісты чыталі вершы. Дзейнічала таксама выстава духоўнай літаратуры.

Метадыст Смаргонскага раённага цэнтра культуры Алег Пацэвіч распавёў, што ідзе праца над відэафілімам пра стварэнне мемарыяльнага комплексу памяці герояў і ахвяр Першай сусветнай вайны ў Смаргоні. “Гэтым займаецца скульптар і мастак Уладзімір Церабун, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, — піша спадар Алег, — разам са Смаргонскім раённым цэнтрам культуры. Як вядома, комплекс б’юў урочышта адкрыты 1 жніўня 2014 года ў парку Перамогі. Мерапрыемства было прымеркавана да стагоддзя заканчэння Першай сусветнай вайны. Аб участку фронту ў Смаргоні, дзе 810 дзён трымала абарону рускае войска, у савецкіх падручніках гісторыі нават не згадваўся”.

Напрыканцы колькі навін, як зіму праводзілі дзе сустралкі Масленіцу. Класны кіраўнік 9 “Б” класа сярэдняй школы № 11 Ліды сама дома не сядзіць і вучням сваім забараняе. Гэтым разам яны наведлі раённае свята “Провады зімы”, што адбылася ля замкавых муроў. Натуральна, без бліноў не абыйшлося.

А ў цэнтральнай бібліятэцы Бабруйскага раёна адбылася фальклорная сустрэча за самаварам “Масленіцу сустракаем, у бібліятэку запрашаем”. У творчай майстэрні “Масленіца-чараўніца” ахвотныя рабілі папярочную ляльку Масленіцу. Пра гэта паведаміла загалчыца аддзела інфармацыі і абслугоўвання згаданай установы Таццяна Смарччок.

Беражыце сябе, шануючы чытачы!

Сустрэнемся праз тыдзень.

Пад бой курантаў і кукаванне зязюлі ў Сморгонскім гісторыка-краязнаўчым музеі адкрылася выстава “Давайце зверым гадзіннікі”. Упершыню сваю калекцыю гадзіннікаў і гучнагаварыцеляў прадставіў жыхар Сморгоні Валерый Мядзведзеў. Больш за 20 насценных (у тым ліку 14 — з боем), паўтары сотні настольных і прыкладна столькі ж жаночых і мужчынскіх наручных гадзіннікаў, а таксама больш за сотню гучнагаварыцеляў часова пасяліліся ў малой выставачнай зале музея.

Старыя гадзіннікі яшчэ ідуць

Калі калекцыянеры — партнёры

ЛЕЧЫЦЬ НЕ ТОЛЬКІ ЛЮДЗЕЙ

Валерый Уладзіміравіч у Беларусі жыве з 2003 года, а родам — з Пермскага краю, з горада Чусавы. Па прафесіі ён медык, працуе ў Ашмянскім цэнтры гігіены і эпідэміялогіі, а ў вольны час — лечыць... гадзіннікі. Больш за 90% прадстаўленых на выставе гадзіннікаў добра працуюць, хоць у рукі Валерыя Мядзведзева многія трапілі ў “цяжкім стане”. Калекцыянер, ён жа гадзіннікавы майстар, адзначаў, што на дадзены момант можа адрамантаваць практычна любы гадзіннік, абы былі запчасткі. “Я калекцыянер з невялікім во-

пытам. Да гэтай справы падышоў як рэстаўратар і гадзінны майстар. На зборанне калекцыі патрапіў гадоў пяць-шэсць. Гэтай справай захапіўся пасля таго, як у адным старым закінутым доме знайшоў зламаны гадзіннік, — удакладніў Валерый Уладзіміравіч. — А яшчэ раней я пачаў займацца аднаўленнем старых радыёкропак. Тэма гучнагаварыцеляў мне таксама вельмі цікавая — гэта частка жыцця савецкага чалавека. Раней радыёкропкі былі ў кожным доме. Па радыё людзі слухалі навіны, розныя перадачы і спектаклі, звяралі свае гадзіннікі. У аддаленых населеных пунктах, куды не даходзілі хвалі для звычайнага радыёпрыёмніка, рабілі

правядное радыё. Выкарыстоўваліся гучнагаварыцелі і як сродкі апавішчэння ў грамадзянскай абароне. Самы стары ўзор радыёкропкі, які прадстаўлены на выставе, датуецца 1945 годам.

Асвоіўшы рамонт гучнагаварыцеляў, я вырашыў аднаўляць гадзіннікавыя механізмы. З дапамогай ведаў, атрыманых у Інтэрнэце, паспрабаваў адрамантаваць знаходку. І мяне гэты працэс так захапіў!”

“МАЯК”, “УЛАДЗІМІР”, “ВЯСНА”

У нашага героя рукі залатыя. З дзяцінства ён любіў працаваць з дрэвам, літаральна прападаў у школьнай майстэрні, дзе бацька вёў урокі працы. Пазней Валерый Уладзіміравіч стаў цудоўна рэстаўраваць мэблю. Нядзіўна, што, калі яму ў рукі патрапіў стары драўляны гадзіннік, ён выра-

шыў аднавіць яго знешні выгляд, а потым і да “сэрца” дабраўся.

“Калі я захапіўся гадзіннікамі, то не скупляў іх усе запар. На выставе няма і дарагіх, антыкварных экспанатаў. Усе яны былі даступныя па цане савецкім людзям. Праўда, існаў некалькі, на мой погляд, унікальных экспанатаў, — адзначаў калекцыянер і распавёў аб калекцыі: — Усе знакамітыя ходзікі, “зязюлі” — вырабы Сярдобскага гадзіннікавага завода, якія выпускаліся пад маркай “Маяк”. Ёсць некалькі гадзіннікаў пад маркай “Уладзімір”, у тым ліку і так званыя сталінскія калоны з боем, а таксама шмат відаў гадзіннікаў пад маркай “Вясна” — усё пералічанае выпускалася на Уладзімірскім гадзіннікавым заводзе.

Калісьці гэтыя заводы квітнелі, славіліся не толькі на ўвесь Саветскі Саюз, але і на ўвесь свет. На жаль, не змаглі перажыць перабудову і перасталі працаваць.

Калі гаварыць пра гісторыю стварэння гадзіннікавай вытворчасці ў СССР, то варта прыгадаць 1929 год, калі ўрад СССР прыняў рашэнне аб стварэнні першага завода па вытворчасці гадзіннікаў у рамках праграмы першай пяцігодкі. Тады група савецкіх інжынераў змагла ў ЗША заключыць дамову з дзюма гадзіннікавага кампанія, якія разарыліся. У Маскву, дзе будаваліся карпусы першага і другога гадзіннікавага заводаў, пераехалі не толькі інжынерна-тэхнічныя работнікі, але перавезлі і дакументацыю, і тэхналагічную лінію. Гэтыя прадпрыемствы аж да вайны паспяхова працавалі. Выпускі калішніх гадзіннікаў для тых, хто больш за ўсё меў патрэбу ў іх, — вайскоўцаў, работнікаў транспарту і іншых. А потым на другім Маскоўскім гадзіннікавым заводзе сталі выпускаць розныя будзільнікі, настольныя гадзіннікі — даступныя па цане звычайнай савецкай сям’і.

У пачатку вайны частка Маскоўскага гадзіннікавага завода была перавезена ў Сярдобск, частка — у Златавуст Чэлябінскай вобласці. У 1950-х гадах тут сталі вырабляць унікальныя воданепракальныя, супрацьударныя, падводныя гадзіннікі для валадаўцаў ваенна-марскога флоту Саветскай Арміі. Дарэчы, дагэтуль завод працягвае жыць, у розныя кропкі свету пастаўляе легендарныя гадзіннікі для валадаўцаў і дайвераў, а таксама розныя віды секундамераў”.

ЗАБЫТЫ БРЭНД

Валерый Уладзіміравіч звярнуў увагу на самы стары гадзіннік з яго калекцыі — ён з 60-х гадоў 19 стагоддзя. І тут жа распавёў гісторыю, звязаную з гэтым экспанатам: “У царскай Расіі не было гадзіннікавай прамысловасці, былі самакружныя майстэрні, якія выпускалі простыя гадзіннікі з гі-

рамі. Дэталі закуплялі ў асноўным у Германіі. Каштавалі яны танна, а гатовыя гадзіннікі — дорага. Таму ў царскай Расіі сталі з’яўляцца зборачныя гадзіннікавыя пэці. У гэтай справе дабіліся поспеху не Масква і не Пецярбург, а сяло Шапава, якое знаходзілася ў Звенігародскім павеце Маскоўскай губерні. Васіль Ільіч Платаў, які быў залатарам, па заканчэнні працоўнай дзейнасці вырашыў заняцца гадзіннікавай справай. Паступова гэтай вытворчасцю пачало займацца ўсё сяло. Шапаўскія гадзіннікі стаў вядомым брэндам”. Адзін з такіх гадзіннікаў прадстаўляў цяпер у сморгонскім музеі. У ім нават гадзіннікавы механізм, платы драўляныя, шасціраўныя ўстаўлены ў драўляны корпус.

Людзі прыпісваюць гадзіннікам магічныя ўласцівасці. У некаторых народаў дарыць гадзіннік — дрэнная прыкмета. Што думае на гэты конт наш герой? Ёму адказ такі: “Гадзіннік, які і любяць іншыя прадметы, нясуць у сабе энергію мінулых гадоў і тых людзей, каму яны належалі. Як станоўчую, так і адмоўную. Таму нельга сказаць, што гадзіннік утрымлівае ў сабе толькі адмоўную энергію і здольны перадаваць яе людзям. Гэта забабоны. У іх не веру. А калі чалавек верыць у добрае, светлае, то так яно і будзе”.

На адкрыцці выставы прысутнічалі жонка і сябры калекцыянера. “Калі Валерый Уладзіміравіч нурнуў у гэта гадзіннікавае мора ведаў і уманняў, мы думалі: як жа так, багачце, якім ён валодае, нічога не бачыць! Але не паспелі мы азірнуцца — і вось ужо гадзіннікі цікавоць тут, у музеі, — адзначыла сяброўка сям’і Мядзведзевых, ідэіны натхняльніцы выставы Наталля Гайдукевіч і пажадала: — Валерый Уладзіміравіч, хай пра ваша мастацтва, якое вы дорыце ўсім нам, даведацца як мага больш людзей”.

Галіна АНТОНАВА,
Сморгонь

Фота аўтара.
На здымку:
Валерый МЯДЗВЕДЗЕЎ.

Па выніках фальклорных экспедыцый, пошукава-збіральных, краязнаўчых, этнаграфічных дзейнасці праводзяцца народныя святы і мерапрыемствы “З народнай скарбонкі Полаччыны”, аўтэнтычныя песні трапляюць у рэпертуар аматарскіх калектываў, складзены зборнік кулінарных рэцэптаў “Смачнае палачча” і адзняты відэасюжэты з удзелам носьбітаў, распрацаваны турыстычна-пазнавальныя праграмы “Культура і звычай роднага краю”, паспяхова ладзіцца агляды-конкурсы срод калектываў фальклорнага напрамку. Матэрыялы, атрыманыя падчас праекта, выкарыстоўваюцца для работы па ўключэнні новых элементаў у спіс нематэрыяльных культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь.

БАГАТЫРСКІ СДК ПАЧЫНАЕ

2022 год абвешчаны годам гістарычнай памяці. Без ведання мінулага ня-

ма паспяхова будучыні. Менавіта таму на дзяржаўным узроўні такая вялікая ўвага надаецца захаванню спадчыны нашага народа і асабліва культурнай. З гэтай нагоды Полацкі РЦК распрацаваў падпраект “Школа народных традыцый”, які накіраваны на захаванне і папулярызаванне гісторыка-культурнай самабытнасці Полацкага рэгіёна, нематэрыяльнай культурнай спадчыны, нацыянальных традыцый і фальклору, перадачу гэтых ведаў больш шырокаму колу і ў тым ліку маладому пакаленню.

Першае мерапрыемства новага праекта адбылося ў філіяле “Багатырскі сельскі Дом культуры” зусім не выпадкова. Менавіта тут паспяхова дзейнічаюць тры фальклорныя калектывы: дзіцячы “Лецеяка” і “Каласочкі” і дарослы “Галасы спадчыны”, які больш за паўстагоддзя захоўвае спеўную традыцыю выканання купальскіх і жніўных песень “у перахлест”, усеную ў спіс нематэрыяльных культурных каштоўнасцей Рэ-

спублікі Беларусь. У СДК пастаянна дзейнічае этнаграфічная экспедыцыя ў гонар Веры Уладзіміраўны Пясюковай — заснавальніцы ансамбля “Галасы спадчыны” і носьбіта мясцовага фальклору.

Падчас мерапрыемства кіраўнікі фальклорных калектываў раёна змаглі абмяняцца вопытам, падыліцца адно з адным сваімі культурнымі напрацоўкамі.

ПЕРШЫ ўРОК

Першае мерапрыемства “Школы народных традыцый” было прысвечана народнаму святу “Масленіца”, таму кожны ўдзельнік атрымаў ад арганізатараў метадычны зборнік “Сучасныя масленічныя гульні”, матэрыялы якога можна будзе выкарыстаць пры падрыхтоўцы святочных гулянняў ужо ў сакавіку.

Полацкі РЦК выказвае вялікую падзяку майстру Полацкага РЦР Таццяне Красікавай і кіраўніку народнага клуба “Майстар”

Школа народных традыцый

Даследчы этнаграфічны праект “Шляхам продкаў” стаў для Полацкага раённага цэнтра культуры традыцыйным і рэалізуецца спецыялістамі больш за пяць гадоў

Іне Карандзей за цудоўны майстар-клас па вырабе лямічкі-вяснянкі. Дзякуем хлопцам і дзяўчатам з фальклорных калектываў “Лецеяка” і “Каласочкі” і іх кіраўнікам Вользе Лобкіс і Таццяне Стараннік за выкананне масленічных песень і за майстар-клас па побытавых танцах, а “Галасам спадчыны” — за

пранікнёныя спевы “ў перахлест”, загадчыку філіяла “Багатырскі СДК” Алене Лукавіцкай — за грунтоўны экскурс па этнаграфічным кутку. Таксама выказваем шчырую падзяку загадчыку Багатырскай бібліятэка-філіяла № 48 Іне Карабан за цёплы прыём у сценах сваёй установы.

ПЕРСПЕКТЫВЫ

Мерапрыемствы “Школы народных традыцый” — семінары-практыкумы, творчыя лабараторыі, этнафэсты — плануецца правесці не толькі ў розных пунктах Полаччыны, але і за яе межамі з удзелам фальклорных калектываў іншых раёнаў Віцебскай вобласці. Такія творчыя сустрэчы найлепшым чынам будучы спрыяць абмену вопытам, папулярызаванню і перамяшчэнню самабытнай творчасці. Полацкі РЦК запрашае да ўдзелу ўсіх зацікаўленых, тым больш уваход на мерапрыемствы вольны.

Кацярына ПАЎЛОВІЧ,
рэдактар Полацкага
раённага цэнтра культуры

На здымку: “Галасы спадчыны”.

Якімі цікавосткамі музейшчыкам варта вабіць наведвальніка?

Заканчэнне. Пачатак на стар. 3

— Таксама мы супрацоўнічаем з мясцовым Цэнтрам сацыяльнай абароны насельніцтва, ладзім сумесна з ім віртуальныя экскурсіі па горадзе і па Беларусі, — кажа старшы навуковы супрацоўнік музея Ірына Малько. — А яшчэ нядаўна падпісалі дамову аб супрацоўніцтве з гісторыка-літаратурным часопісам “Странник” з расійскага Смаленска, праводзім з ім сумесныя акцыі асветніцкага кірунку.

Музеі Беларусі: планы платных паслуг, новыя праекты і ўвага да школьніцтва

3D-тур па Уздзенскім гісторыка-краязнаўчым музеі.

Рубіла, якое неабякавыя людзі падарылі музею ў Драгічыне.

лотнага праекта, зладжанага ў Год гістарычнай памяці, і падпісалі дзесяць дамоў са школамі. Натуральна, гэта толькі пачатак працы, бо і год толькі распачаўся.

ПЛАН БЕЗ ПРАБЛЕМ

Нягледзячы на неспрыяльнае эпідэміялагічнае становішча, звязанае з распаўсюджаннем Covid-19, літаральна ўсе музейныя ўстановы, куды датэлефанавалася “К”, выканалі і нават перавыканалі план платных паслуг 2021 года.

Як гэта атрымалася? Шляхі тут былі розныя — дзесяці ладзілі больш камерцыйных выстаў, а ў іншых установах зрабілі акцэнт на прыцягненне ўвагі школьнікаў праз выязныя мерапрыемствы і дэманстрацыю сваіх магчымасцей навучанцам школ і каледжаў. А, напрыклад, на Міншчыне, ва Уздзенскім гісторыка-краязнаўчым музеі, як адзначыла дырэктар установы Тамара Лухверчык, шмат грошай прывнесла правядзенне разавых тэматычных мерапрыемстваў — напрыклад, Гуканне вясны ці правядзенне Калядаў. Справа ў тым, што квітка на палобныя акцыі каштуе даражэй, чым пры звычайным наведванні музея. Таму, хоць з наведваннем музея ёсць пэўныя цяжкасці — колькасць гасцей крыху зменшылася, — музейшчыкі змаглі выканаць план платных паслуг на 120 працэнтаў.

— Таксама мы досыць актыўна прысутнічаем у сацыяльных сетках і на відэахостынгу YouTube, — кажа Тамара Лухверчык. — Да таго ж, каб прывабіць да сябе гасцей, мы таксама зрабілі віртуальны 3D-тур па музеі ў Інтэрнэце, які можа паглядзець любы ахвотны ў Сёцве.

Да слова, нядаўна, у лютым, у Уздзенскім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі прайшла сумесная часовае экспазіцыя Мінскага абласнога краязнаўчага музея і дзяржаўнага музея ў Мінскай вобласці “Ты з Заходняй, я з Усходняй”, прымеркаваная да Дня народнага адзінства. На выставе праз фатаграфіі і дакументы дэманстраваліся палітычныя, сацыяльна-эканамічныя і культурныя працэсы, якія адбываліся ў Заходняй Беларусі пасля

На мерапрыемстве, прысвечаным памяці Яна Баршчэўскага ў Расонах.

Старонка Брагінскага гістарычнага музея ў адной з сацыяльных сетак.

Старонка Уздзенскага музея на відэахостынгу YouTube.

Фрагмент з экспазіцыі музея ў Ваўкавыску.

Натуральна, працуюць тут цягам года і шматлікія камерцыйныя выставы, якія прыцягваюць увагу шматлікіх наведвальнікаў. А яшчэ музейшчыкі актыўна ўдзельнічаюць у рэспубліканскіх акцыях, напрыклад у конкурсе “Пазнай Беларусь”.

Гэтак жа няспынна працуюць і ў Ваўкавыскім ваенна-гістарычным музеі імя П. І. Баграціёна, што на Гродзеншчыне. Як кажа галоўны захавальнік фондаў установы Вольга

Суета, летась яны ладзілі і традыцыйныя выставы, і камерцыйныя акцыі, і выставы аднаго дня, і чыталі лекцыі для школьнікаў. Таксама, згодна з планам, адбывалася праца па алічбоўцы і пашпартызацыі музейных прадметаў. А з мясцовым Цэнтрам культуры і народнай творчасці быў зладжаны

Шлем канца XV стагоддзя ў экспазіцыі раённага музея ў Мсціслаўлі.

цікавы этна-праект “Беларуская хата гасцямі багата”, на які завітала шмат гасцей. Тут можна было

пабачыць саматканяныя паясы Ваўкавышчыны, паўдзельнічаць у беларускіх народных гульнях і майстар-класах па побытавых танцах, паўзірацца ў аўтэнтычныя старадаўнія прылады хатняга побыту ды пабачыць шмат цікавага.

— З гэтай прычыны мы значна перавыканалі план платных паслуг, — кажа Вольга Суета. — Напрыклад, летась мы павінны былі зарабіць паводле плана каля 9 тысяч рублёў, а па факце ў нас атрымалася пачка ў 22 тысячы рублёў. Як кажуць, розніца адчувальная. Але ж, натуральна, спыняцца на дагнутым мы не збіраемся. Так, ужо сёлета, як кажа Вольга Суета, яны змаглі прыцягнуць увагу мясцовых школьнікаў да свайго пі-

падпісанна Рызскай мірнай дамовай ў 1921 годзе, а таксама падзеі 1939 года.

А ў Драгічынскім ваенна-гістарычным музеі імя Д. К. Удовіка, што знаходзіцца ў Брэсцкай вобласці, летась, як кажа галоўны захавальнік фонду ўстановы Ларыса Гайчук, хоць і знізлася колькасць груп наведвальнікаў, людзі ішлі бесперапынна.

— Групы ідуць малалікія, па пяць-дзесяць чалавек, але гэта адбываецца пастаянна, бо дзверы сваёй установы мы не зачынялі і рабілі ўсё, каб да нас не перапынялася плынь людзей, — кажа Ларыса Гайчук. — Таму, натуральна, змаглі і перавыканаць план платных паслуг, а таксама, спадзяюся, зацікавіць нашымі акцыямі новых сяброў і аматараў гісторыі. Дадам, што сёлета наш музей быў прызнаны лепшым сярод устаноў культуры раёна ў 2021 годзе.

Зразумела, што ва ўстанове не перапынялася і не пасрэдна музейная праца. Напрыклад, былі алічбаваныя 10 працэнтаў музейнага фонду, а яшчэ сюды актыўна прыносілі розныя цікавыя артэфакты, якія потым становіліся цікавымі прадметамі ў некаторых экспазіцыйных залах.

Напрыклад, летась неаб'якава жыхары Драгічына перадалі ў музей падсумак саўдаты часоў яшчэ Першай сусветнай вайны. А яшчэ фонды музея папоўніліся вельмі каштоўным з гістарычнага пункту гледжання артэфактам — старажытным каменным рубідам. Гэты прадмет прынёс жыхар вёскі Ліпнікі Васіль Ківель. Па яго словах, гэтае каменнае рубіла (старажытнюю каменную сякеру) ён выпадкова знайшоў на беразе мелірацыйнага канала ў грунце, калі назіраў за працай экскаватара, які чысціў рочышча. Так што, як бачна, артэфакты сёння можна знайсці і выпадкова, і кожнаму аматару сівай даўніны, а не толькі прафесійнаму археолагу.

А яшчэ музейшчыкі ладзілі цягам года і шмат разнастайных экскурсій. Так, адным з самых папулярных турыстычных маршрутаў, які распрацаваны Драгічынскім ваенна-гістарычным музеем, з'яўляецца гісторыка-экалагічнае паляроўка па паўднёвай частцы Драгічынскага раёна. Турысты наведваюць старыя гарадскія могілкі, потым едуць у вёску Брашэвічы, дзе месціцца дэндропарк і ёсць вальеры з дзікімі жывёламі, а таксама наведваюць вёску Заказель са знакамітай капліцай-пахавальняй роду Ажэшкаў ды іншыя цікавыя мясціны. Так што і спешчанаму турысту на Драгічыншчыне ёсць на што паглядзець, не кажучы ўжо пра знакамёты Музеі народнай творчасці “Бездзежскі фартушок”, у якім “К” бывала не раз і куды яшчэ неаднойчы завітае...

ШКОЛЫ Ў ДАПАМОГУ

Натуральна, не ўсюды музейная праца адбываецца так лёгка, як гэтага хацелася б. Часам гэтым перашкаджаюць і аб'ектыўныя прычыны, напрыклад рамонтыя работы. Так, Музей баявой садружнасці ў Расонах, што на Віцебшчыне, пакуль знаходзіцца на мадэрнізацыі, і яго дзверы зачынены для наведвальнікаў. Але музейшчыкі актыўна працуюць на выязных мерапрыемствах, калі завітаюць у школьныя ўстановы гарадскога пасёлка і сельскія школы.

— Таксама мы ладзім тэматычныя выставы, напрыклад да Тэдня памяці Пятра Міронавіча Машэрава, да Года гістарычнай памяці, — адзначыла дырэктар установы Наталія Максіменка. — Да таго ж нашы супрацоўнікі ладзяць для ўсіх ахвотных квэсты, а таксама тэматычныя аглядныя экскурсіі па Расонах.

Дарэчы, яшчэ летась у гарадскім пасёлку адбылася прэзентацыя выставачнага праекта, прысвечанага Яну Баршчэўскаму, які, як вядома, нарадзіўся ў вёсцы Мурагі Расонскага раёна. На гістарычную радзіму даставілі артэфакт — надмагільную пліту з месца пахавання вядомага паэта і пісьменніка. Унікальная магчымасць убачыць надмагільную пліту Яна Баршчэўскага з'явілася ў жыхароў Расоншчыны дзякуючы супрацоўніцтву кіраўніцтва раёна з фондам імя Марыі Магдалены Радзівіл і пасольствам Украіны ў Рэспубліцы Беларусь.

І напаслядк яшчэ некалькі слоў пра Брагінскі гістарычны музей з карцінай галерэй, што на Гомельшчыне. Як запэўнілі мяне супрацоўнікі, сёння тут актыўна праводзіцца праца са школьнікамі, для якіх ладзяцца шматлікія экскурсіі па экспазіцыйных залах. Да таго ж, як кажа галоўны захавальнік фонду ўстановы Алена Балобан, яны знаходзяць новыя формы работы з наведвальнікамі і ладзяць цікавыя тэматычныя акцыі. Так, у студзені для зацікаўленых у сценах музея паставілі батлечны спектакль, а да 8 сакавіка тут была адкрыта выстава “Вобраз жанчыны”. А яшчэ ў музеі праводзяць шматлікія выставы, напрыклад прысвечаныя ваеннай тэматыцы ці Дню народнага адзінства.

Як бачна, у музеях Беларусі сёння ёсць шмат цікавага і адметнага. А іначай проста і не можа быць. Бо нават у неспрыяльных эпідэміялагічных умовах музейшчыкі краіны не спыняюцца ў сваім крэатыўным памкненні прыдумаць нешта новае, адметнае, унікальнае, каб прыцягнуць увагу наведвальнікаў, каб зацікавіць сваёй працай і дзейнасцю. І гэта, натуральна, не можа не радаваць.

ПЕРШЫЯ ПЕРАШКОДЫ

Пасля заканчэння школы яна вырашыла паступаць у музычны каледж. Але на шляху да мары паўсталі дзве перашкоды. Па-першае, такі выбар дачкі не задавальняў бацькоў. Мама прасіла: “Ну, калі не хочаш у медыцыну, то паступай у Гомельскі дзяржуніверсітэт на спецыяльнасць “лясная гаспадарка”, — уздыхала і паўтарала: — У нас жа большасць сваякоў — медыкі. Мы спадзяваліся, што і ты працягнеш дынастыю”. Юлія адказвала: “Я хачу працаваць у культуры! Буду ў нашым родзе першаадкрывальнікам!” Бацькі ўрэшце пагадзіліся.

Другая перашкода. Пасля заканчэння агульнаадукацыйнай школы Юлія не паспявала скончыць музычную. Аднак і тут знайшлося рашэнне. Атрымала дазвол за адзін год прайсці два музычныя класы. У канцы навучальнага года здала выпускныя экзамены і ў музычнай, і ў агульнаадукацыйнай школе, паступіла ў Гомельскі дзяржаўны каледж мастацтваў імя Нестара Сакалоўскага на аддзяленне “культурна-забаўляльныя дзейнасці”. Вучылася, спяцігала асновы прафесіі, з радасцю спявала ў хоры.

ТОЛЬКІ ПАЗІТЫЎ

У 2017 годзе на размеркаванне ў каледж Юлія ішла першая. Абрала для сябе горад Светлагорск. Атрымала прызначэнне — кіраўнік народнага ансамбля народнай песні “Вяселухі” Светлагорскага цэнтру народнай творчасці. Ансамбль быў створаны ў 1988 годзе Зінаідай Любімай. У 1994-м ён стаў народным. Рэпертуар быў шырокі: стылізаваны фальклор, песні з рэпер-

туару вядомых выканаўцаў і розных музычных калектываў Беларусі.

Першыя крокі на пасадзе былі такімі: кіраўнік ансамбля імкнулася выбраць песні, якіх няма ў рэпертуары іншых народных калектываў раёна, і толькі тыя, што прыйшліся даспадобы ўсім спевакам. Гукааператар Анатоль Курскі робіць арыгінальныя аранжыроўкі для гэтых песень. Своеасаблівай візітёркай калектыву можна назваць песню “Беларуская душа” і народную песню “Базар”. Часам на

Калі музыка бярэ ў палон...

канцэртах глядачы падпяваюць.

Чаму менавіта “Вяселухі”? Таму што ў рэпертуар ансамбля ўваходзяць толькі пазітыўныя песні, якія выклікаюць прыўзняты настрой у глядачоў, нясуць радасць. “Вяселухі” бяруць удзел ва ўсіх масавых мерапрыемствах горада, з’яўляюцца частымі гасцямі аграгарадкаў і маланаселеных вёсак Светлагорскага раёна, выязджаюць на гастролі. Так, запомнілася пазадка ў Польшчу ў Бельск Падляскі на міжнародны фестываль песні “Падляская нота” (2019), на якім занялі трэцяе месца.

Летась ансамбль запрасілі выступіць на рэспубліканскім “Фестывалі дзюво рэк” у горадзе Докшыцы. У музычным суправаджэнні ўрачыстага тэатралізаванага шэсця “Дзве ракі збіраюць сяброў” выкарысталі песні ў выкананні ансамбля “Вяселухі”. Арганізатары фестывалю запісалі іх падчас папярэдняга прыезду калектыву і цяпер выкарыстоўваюць гэтыя запісы пры права-

дзенні масавых мерапрыемстваў. “Вяселухам” не шкада.

СА СВЕТЛАГОРСКА НЕ ПАДУ

Юлія Мікалаеўна спачатку планавала вярнуцца ў родныя Васілевічы, але паступова, што называецца, улілася ў калектыв, пасябрвала з усімі. “У нас, у Цэнтры народнай творчасці пад кіраўніцтвам Ірыны Ясянецкай, сярод работнікаў пануе ўзаемаразуменне, мы як адна сям’я. Усе справы выконваем разам, дапамагам адно аднаму, усе спяваем у ансамблі “Вяселухі”, — адзначыла Юлія Чырык. — Цяпер я ўжо са Светлагорска не паду”.

Галіна КАПЕЦКАЯ,
Светлагорск

На здымках:
1 Дыплом фестывалю “Падляская нота”.
2 Юлія Чырык.
3 Народны ансамбль народнай песні “Вяселухі”.

Фота з асабістага архіва Юліі Чырык.

Закрытая тэма

Нашаму знакамітаму на ўсё свет земляку — лётчыку-касманаўту СССР, двойчы Герою Савецкага Саюза, генерал-палкоўніку авіяцыі Уладзіміру Васільевічу Кавалёнку — 3 сакавіка споўнілася 80 год

Сустрэча Уладзіміра Кавалёнка ля хаты.

(Працяг. Пачатак у №10)

3. ВІНАВАТЫЯ Ў ЗРЫВЕ ЎРАДАВЫХ УРАЧЫСТАСЦЯЎ

У СССР ніхто не працаваў проста так, каб працаваць. А ўсё “працоўныя пачыны”, “сустрэчныя планы”, “настаўніцтва”, “працоўныя вахты”, “абавязальствы”, “датэрмінова”, “працоўнае спаборніцтва”, “перавыкананне плана”, “сустрэчны план”... Такія былі завязьдэнка. Перад чарговым з’ездам партыі выплаўлялі звышпланавую сталь, выдавалі на-гара эшалоны вугалю, нацягвалі рэкордныя ўраджай і надоі, вывазілі на палі ўгнаенні... арганічныя... “насустрэч пленуму”.

Але там не рызыкавалі жыццём: ну, папкінуць за прыліпкі і перавядуць на іншую пасаду, часчыком больш хлебную.

Не тое — космас.

Стыкоўка “Саюза-25” планавалася ў дні святкавання 60-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі як доказ перамогі-перавагі савецкай эканамічнай сістэмы — планавай, канешне.

Сціплай, нейкая вымушана сухая даведка СМІ: “11 кастрычніка па заканчэнні прац на караблі “Саюз-25” касманаўты таварышы Кавалёнак і Румін вярнуліся на зямлю”.

“Ага, — скеміў савецкі народ, — “на караблі” — значыць, на станцыю яны не перабіраліся”.

Так і было.

Сведчыць у маім трэцім фільме Кавалёнак: “У няўдачы адразу абвінавацілі, канешне ж, мяне з Руміным, тым больш што абодва паліцэйскія ўпершыню”.

Зноў і зноў злаваліся ён за адбраны ў маці тэлевізар, за перажыты перад вяскоўцамі сорам...

Ішлі расследаванні прычын няўдачы. Але адразу асноўная версія была “віна экіпажа”, маў-

ляў, папсавалі, сагнулі штыры на стыковачным модулі станцыі! Не жарты...

Услед паляцеў экіпаж Георгія Грэчкі — Юрыя Раманенкава. Задача: дазнацца, у чым справа, што “нагарыў” Кавалёнак.

Яны яшчэ ляталі, а ад іх ужо патрабавалі справядзачу аб неабходным рамоне модуля, быццам бы пакалечанага Кавалёнка. Іх прымушалі падпісаць акт. Грэчка выйшаў у космас, абследаваў модуль...

Я чуў у запісе яго голас: “Я выходзіў, аглядзеў з адлегласці 2-3 метра. Усё ў цэласці, штыры прамыя, блішчачы, як з-пад станка”.

Таму камісія насела на Раманенкава — і той стаў угаворваць Грэчку: давай, маўляў, Жора, згадзімся падпісаць, як патрабуюць.

Але Георгій Міхайлавіч адмовіўся: “Мы тым згубім Кавалёнака”.

Уладзімір Васільевіч: “Я дагэтуль удзячы Георгію, што абараніў мяне ад пакалёну, — святы чалавек! Каб не ён, камандаваў бы я цяпер гарнізонам на Далёкім Усходзе ў Завітуе. Сустрэкаемся з Раманенкавым — адводзіць Юра вочы: абодва ж ведаем праўду”.

4. АД БЕЛАРУСІ — “ПАБОЧНЫ ЭФЭКТ”

Касманаўтамі-землякамі Беларусі ганарылася. Але пры тым дзясяткі беларускіх вучоных, канструктараў, распрацоўшчыкаў, выпрабавальнікаў заставаліся невядомымі. Я сведка: колькі разоў Кавалёнак знянацку прыязджаў у Мінск, наведваў розныя КБ, прадпрыемствы!

Але космас — дзяржаўная таямніца.

Не толькі вайскоўцы звязаны з ім — некаторыя падпрабынасці даводзіў мне Кавалёнак.

Першы касманаўт-беларус Пётр Клімук на сваім караблі працаваў з малагабарытным спектрометрам МСС-2, вывучаў адно фізіку атмасферы.

А ў той час над СССР лятаў спадарожнік ЗША, які ацэньваў нашы прыродныя рэсурсы, ура-

джай падлічваў з дакладнасцю да цэнтнера з гектара — і таму амерыканцы заломвалі дзікую сплату ў золце за сваё экспертнае зерне, маўляў, “нікуды “саветы” не падзенуцца”, бо ведалі харчовыя праблемы ў СССР.

І таму справу выправілі ў Беларусь, у Інстытуце прыкладных фізічных праблем — цяпер імя Сеўчанкі. А таму сам Антон Нікіфаравіч, дарэчы, герой майго фільма “Этафета”, узначаліў распрацоўку і стварыў прыбор СКІФ. Кавалёнак, пасмейваючыся, расшыфраваў абрэвіятуру так: “Сеўчанка-Кавалёнак-Інстытут-Фізікі” — аналаг амерыкан-

Санаторый Чэмітакваджэ. Л. Броўтман, У. Кавалёнак, У. Арлоў.

скай сістэмы. — Што мы распрацавалі: станцыю, выгану, палёў, — там жа, на караблі, ішла першая апрацоўка атрыманых даных. Працавалі інтэгральныя схемы. Беларусы пакінулі ў космасе навуковы прыкметны... — і Кавалёнак спатыкнуўся, падшукваючы слова, — тут да месца ўжывыць выраз: “след”.

Але дасягненні савецкай — зразумела, і беларускай — касманаўтыкі былі моцна пасунуты, зацэнены, падарваны ў ліпені 1969 года: амерыканцы высадзілі на Месяці!

У СССР зрабілі выгляд, што да таго і не імкнуліся, не рыхталі-

ся, паціху ліквідавалі “месячную” групу касманаўтаў, куды ўваходзіў і Кавалёнак.

А прыярэттам аб’явілі катанне па Месяцы “Лунохода-1”, які намаганнямі ўраджэнца Случчыны штурмана Канстанціна Давідоўскага выпісваў па Месяцы бессэнсоўныя васьмёркі.

5. ТРАГЕДЫІ І ПРЫ- АДКРЫТЫЯ ТАЙМНІЦЫ

Да касмічных палётаў неяк прызвычаліся, і стала здавацца, што справа адпрацаваная. І толькі супрацоўнікі Цэнтра падрыхтоўкі і ўсе, хто рыхтаваў старты, ведалі: простых палётаў не бывае.

Пасля палёту “Саюз-18” з Макаравым і Лазаравым, які адно чужым не скончыўся трагічна, паліцэйскі беларус Клімук з Севашынявым на караблі... пад тым жа нумарам “18”, быццам папярэдніга, няўдалага “васямнашатага” і не было. Каго дурылі?

Цяпер, пасля фільма “Беларускі космас. Закрытая тэма”, можна прыадчыніць няўдалую стыкоўку карабля Уладзіміра Кавалёнака са станцыяй “Саюз-6”.

У тую ноч з 9 на 10 кастрычніка 1977-га ліў жудасны дождж. Адкладзі старт нельга, нават калі выкрылася б памылка ў сістэме,

“Саюз-25” касманаўты Кавалёнак і Румін вярнуліся на зямлю”.

— Як усюды ў нас: не шукаюць прычыну няўдачы, а шукаюць вінаватых, — узгадвае Кавалёнак. — Наш галоўны канструктар Глушко так і паступіў: як гэта, маўляў, тэхніка не спрацавала?!

І выснова камісіі: “Віна экіпажа. Касманаўты папсавалі стыковачны модуль станцыі: пагнулі штыры”.

А камандзір пры стыкоўцы тройчы сфатаграфавалі тую штыры — усе былі прамыя! Гэта пошты пацвердзіў і Георгій Грэчка.

Але ўжо было падрыхтавана паведамленне ТАСС аб “выпраўленні пашкоджанняў папярэдняга палёту”.

Дакумент той здабыў ралё-журналіст Пётр Пелехаў, які вёў тэму космасу — Кавалёнак летам 79-га пазнаёміў мяне з ім. Пелехаў перадаў дакумент Кавалёнку.

— Я да Глушко, у адчай абяцаю: “Я гэта апублікую на Захадзе” — усхвалявана ўзгадвае і даводзіць мне Уладзімір Васільевіч. — “Не зробіш!” — пагражае канструктар. — “Зраблю”.

Расследаванне прыйшло да выніку: пры старце дажджавая вада ў “чашках” стыковачнага модуля, што на носе карабля, пры выхадзе ў атмасферу папросіла... замарзла, таму і не дала магчымасці штырам увайсці ў тую чашку, запоўненую лёдам, таму і не адбыўся механічны захоп.

Метэанеспадзяванка і прысечаная здрада “таварышаў” лёдзе не зламалі лёс будучага двойчы Героя Савецкага Саюза, старшыні Федэрацыі касманаўтаў СССР, намесніка таварыства касманаўтаў свету, героя трох маіх фільмаў.

Пасля вядомага ўсяму свету “Паехалі!” першага касманаўта ў яго быў другі выкрык, калі ўключыўся рухавік другой ступені: “Косберг спрацаваў!”

“Косберг”... гэта што, марка сакрэтнага вырабу? Шыфр? Абрэвіятура?

За гэты другі выкрык, які па чуў свет, старшага лейтэнанта Гагарына хацелі пазбавіць намечаная за палёт звання маёра, а даць у пакаранне толькі капітана “за раскрыццё дзяржаўнай таямніцы”: ён назваў прывізнач канструктара! Але далі ўсё ж маёра.

“Косберг” — патаемнае прозвішча, такое ж “за сямю пячатак-камі”, як Каралёў, Глушко, Чаламей, Мішын. Яны станавіліся вядомымі толькі пасля смерці.

У гэтай “каралёўскай гвардыі” і ён, Сямён Арыевіч Косберг.

Не здзіўляйся: ну, канешне ж, родам ён... са Слудка.

Заканчэнне будзе.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

Фота з архіва аўтара.

Праця. Пачатак у №10

І яшчэ кажуць, што праз некалькі гадоў, ужо пасля вайны, Сталіну прынёслі спіс творчых дзеячаў на зацвярджэнне іх у розных ганаровых званнях. І быццам бы правядзь у пераліку імя Вітольда Каэтанавіча: “А-а-а, акын месца нараджэння таварыша Сталіна?! У яго, бадай, дастаткова заслуг перад савецкай культурай...” — і з гэтымі словамі падпісаў прадстаўленне аб

залаты медаль і ў Барселоне, таксама на Міжнароднай выставе жывапісу. А трохі паэзіі Рэпін пранікнёна сказаў Вітольд: “Я так прывык асважацца душой перад вашымі жывымі хваляваннямі праўды, прастаты і свабоды...” Таксама — своеасаблівы бонус...

КАЛІ КВІТНЕЛІ ЯБЛЫНІ І БЭЗ...

Па вялікім рахунку, творчы лёс Бялыніцкага-Бірулі, пачынаючы з

на горла ўласнай песні. Урэшце, дзякаваць Богу, што Вітольд Каэтанавіч, нягледзячы на свой, так бы мовіць, “ціхі канфармізм”, да канца жыцця захаваў у сабе вялікі талент паэта-лірыка, які шчыра, самааддана любіў прыроду.

...У 75-гадовым узросце мастак нарэшце наведваў Беларусь. Наведаў па запрашэнні Першага сакратара ЦК КПБ Панцеляімона Панамарэнкі. Аргкамітэт Саюза савецкіх мастакоў на гэтаю

хадзіў па роднай зямлі ўласнымі нагамі, атрымаваючы асалоду ад нашай беларускай вясны, калі квітнелі яблыні і бэз... Дзён, якія я правёў у роднай Беларусі, не магу забараніць і не забуду да самай смерці...”

ДЗЯКУЮЧЫ АЛЕНЕ АЛАДАВАЙ

Так, ад беларускай Бялыніцка-Біруля ніколі не адмаўляўся, а наадварот, вельмі ганарыўся сваім паходжаннем. І нічога

На эцюдах.
А. Бархаткоў, В. Бялыніцка-Біруля і яго жонка Алена Аляксеўна.

“Я родам з Крынак з-пад Бялынічаў...”

прывасяенні нашаму земляку звання народнага мастака РСФСР. А праз пару месяцаў на гэтай хвалі Бялыніцка-Біруля быў амаль адначасова абраны і акадэмікам Акадэміі мастацтваў СССР, і ганаровым акадэмікам Акадэміі навук БССР. А яшчэ ў 1944-м Вітольд Каэтанавіч атрымаў званне народнага мастака нашай краіны.

Аднак дзеля справядлівасці зараз я хачу ўнесці некаторыя прыцыповыя карэктывы. Па-першае, за ўсё паслярэвалюцыйнае жыццё Сталін асабіста наведваў толькі дзве выставы: 2-ю выставу Асацыяцыі мастакоў рэвалюцый (АХР) у 1928 годзе і выставу, прысвечаную 15-гадовай РККА, у 1933-м. 23 снежня 1939 года ў Траццякоўцы сапраўды была з вялікай помпай адкрытая мастацкая выстава “Сталін і людзі Савецкай краіны ў выяўленчым мастацтве”, на якой экспанавалася 257 твораў 129 аўтараў, у тым ліку мемурыяльны пейзаж “Горы. Радзіма Іосіфа Сталіна” Вітольда Бялыніцкага-Бірулі. Да гэтага мастак спецыяльна ездзіў у Грузію і пісаў там адпаведныя эцюды. Выстава была прысвечана 60-гадоваму юбілею “лепшага сябра мастакоў” таварыша Сталіна. Канешне, усе чакалі правадыра. Маўляў, абавязкова будзе. Але ён так і не наведваў экспазіцыю. Так што намякаў на тое, што Вітольд Каэтанавіч атрымаў нейкія дзяржаўныя бонусы за прыхільныя да яго адносіны Сталіна, не трэба.

Першы свой сапраўдны “бонус” мастак атрымаў яшчэ ў канцы XIX ст. ад самога Левітана, другі — у 1908 годзе ад імператарскай Акадэміі мастацтваў, калі яго выбралі акадэмікам. А праз тры гады — залаты медаль на Міжнароднай выставе ў Мюнхене, а потым яшчэ

Да 150-годдзя з дня нараджэння славянскага класіка жывапісу Вітольда Бялыніцкага-Бірулі

Задуменныя дні восені.

канца XIX ст., складваўся вельмі паспяхова, без усякіх там творчых канфліктаў з дзяржавай і з сабой. Хаця з сабой, відаць, маральныя канфлікты ўсё ж былі, асабліва пасля кастрычніцкіх падзей 1917 года, калі яму, выдатнаму пейзажысту, “чыстаму” паэту-лірыку, давялося намалюваць напрыканцы таго ж года “тэматычную” карціну “Напярэдадні Кастрычніка. Баі ля Нікіцкіх варот”. Новая ўлада хацела нацыяналізаваць і дачу “Чайка”, але мастаку дапамог Луначарскі: параў арганізаваш там мастацкую школу для дзяцей. Словам, пашанцавала, як бессмертнаму булгакаўскаму прафесару Прызбражэнскаму, у якога швондзеры спрабавалі рэквізаваць частку жылля.

І потым, у 1930-я, неаднойчы даводзілася мастаку не толькі ўтойваць ад улад сваё шляхецкае паходжанне, але і наступаць

паездку парэкаментаваў разам з Бялыніцкім-Біруляй і пейзажыста Мікалая Рамадзіна. Аднак Вітольд Каэтанавіч настаў на тым, каб з ім быў не хто іншы, як “шаноўны зямляк” і малодшы сябра Антон Бархаткоў. Гэта адбылося ў вяснова-летні перыяд 1947 года. І яшчэ мастак прысутнічаў у наступным годзе на ІІ з’ездзе мастакоў БССР, дзе быў абраны Ганаровым старшынёй нашага Саюза. Сапраўдным старшынёй жа пасля Івана Ахрэмчыка стаў Юген Зайцаў. Менавіта тады Вітольд Каэтанавіч з трыбуны гэтага з’езда заявіў: “Я заўсёды ўсім сэрцам з вамі, дарэгі землякі!” І былі цёплыя сустрэчы з беларускімі мастакамі, з Якубам Коласам і сям’ёй Аладавых...

Пра свой першы прыезд на Радзіму мастак так згадваў (з ліста Антону Бархаткову): “Я шчаслівы, што ў канцы жыцця

дзіўнага ў тым няма, што ў нашай краіне сёння знаходзіцца самая вялікая колькасць яго твораў (больш за 450, уключаючы эцюды). Мы маем два музеі В.К. Бялыніцкага-Бірулі (у Магілёве і ў Бялынічах — з помнікамі мастаку), а пачынаючы з 1996 года на Магілёўшчыне (з выездам у Цвярскую вобласць на возера Удомлю) праводзяцца рэгулярныя міжнародныя пленэры. На месцы ж дома ў Крынаках, дзе нарадзіўся майстар, устаноўлены мемурыяльны знак... На жаль, гэтай радавой сям’і Бялыніцкіх-Біруляў даўно не існуе. Мо таму ён і не пажадаў наведаць тое месца, якога няма, хаця яго мінскія сябры ўгаворвалі гэта зрабіць.

Пра Вітольда Каэтанавіча шмат напісана і сказана. І быццам бы нічога новага тут і не скажаш. Ды паспрабую ўсё ж такі раскрыць толькі некаторыя,

не зусім вядомыя для прыхільнікаў выяўленчага мастацтва, эпізоды.

Нагадаю, што ўсё тое, што сёння мы маем з духоўнай спадчыны мастака, — гэта ў першую чаргу заслуга Алены Аладавай. Менавіта яна, дырэктар Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і блізкага сябра майстра, зрабіла ўсё магчымае, каб пясняр прыроды застаўся назаўсёды з намі, беларусамі.

Мастацтвазнаўца, старэйшы музейшчык Канстанцін Федарышкін распавёў адну цікавую гісторыю, якая цесна звязана з тым, як Аладава здабывала для Беларусі спадчыну Вітольда Каэтанавіча. Акрамя таго, сама Алена Васільеўна мне таксама шмат разоў расказвала пра сваё сяброўства з мастаком і ягонай жонкай, Аленай Аляксеўнай. Дарэчы, я пазнаёміўся з ёй, калі яна гаспявала ў Аладавай у Мінску. Жанчына сімпатычная і вельмі дзелавая...

“ЧАЙКА”. ПРЫГОДЫ З ФУРГОНАМ

Як вядома, мастак пайшоў з жыцця 18 чэрвеня 1957 года, на сваёй дачы “Чайка”, якая знаходзілася на беразе маляўнічага возера Удомля Калінінскай вобласці (былая Цвярская губерня, цяпер — зноў Цвярская вобласць). Яшчэ ў 1912-м мастак набыў тут дзялянку зямлі і выбудаваў дом з майстэрняй, дзе і правёў свае блаславенныя творчыя гады. Тут ён намалюваў лепшыя пейзажы, пачынаючы з класічных палотнаў “Час цішыні” і “Зімовы сон” і заканчваючы карцінамі апошняга года жыцця “Блакiтная вясна” і “Вясна iдзе”. З думкамі аб адраджэнні зямлі, аб яе буйным цiвiценнi ён i пакiнуў гэты свет...

І вось Канстанцін Федарышкін (талы ён працаваў у Мастацкім музеі разам з Аладавай) і кастрычніка 1972 года быў выкліканы Аленай Васільеўнай у яе кабiнeт. Аказваецца, планавалася неадкладная, архiважная паездка на дачу “Чайка”, каб вывезцi адтуль у Мiнск частку дачнай маёмасцi мастака i эцюды, якія там яшчэ засталiся i якія павiнны быць перададзены (з дазволу ўрада) удавой Аленай Аляксеўнай Бялыніцкай-Бiруля. Дарэчы, Аладава даўно марыла арганiзаваць у Мiнску музей жывапiсца, дзе захоўвалася б лепшая калекцыя яго твораў. Забягаючы наперад, скажу, што такi музей з карцінамі, прыватнымi рэчамi мастака, мэбляй, дакументамi, кнiгамi, фатаграфiямi быў адкрыты яшчэ пры жыццi Аладавай 24 снежня 1982 года, праўда, не ў Мiнску, а ў Магілёве — у якасцi фiлiяла Дзяржаўнага мастацкага музея БССР...

...3 кастрычніка 1972 года Алена Аладава, Канстанцін Федарышкін і сталяр Анатоль Бурлоў выехалі з Мінска на грузавой машыне “ГАЗ-53”: Аладава — у кабiне, хлопцы — у кузаве. Трэба было праехаць некалькі соцень кіламетраў... На дачы “Чайка” да таго часу ўжо ніхто не жыў: удава мастака даўно атабарылася ў Маскве і сюды завітавала рэдка. Але да прыезду мiнчан частка маёмасцi “Чайкi” была вывезена ў Маскву, а тое, што засталася, трэба было выратаваць для Беларусi.

Барыс КРЭПАК,
заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі

Заканчэнне будзе.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Новы выставачны корпус на вул. К. Маркса, 24
■ Выстава "В.К. Бялінціцкі-Біруля. Да 150-годдзя мастака". Да 10 красавіка.

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63
(экскурсійнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ Старажытнабеларускае мастацтва;
■ Мастацтва Беларусі XIX ст.;
■ Мастацтва Беларусі XX ст.;
■ Рукава мастацтва XVIII–XX стст.;
■ Мастацтва Еўропы XVI–XX стст.;
■ Мастацтва краін Усходу XIV–XX стст.;
■ 50 шэдэўраў.

Выставы:
■ Лекторый выхаднага дня. "Ад малюнка ды пisma, альбо што такое кілінікі". Чыгае Лера Дубоўская, навуковы супрацоўнік аддзела навукова-фондавай работы НММ Рэспублікі Беларусь (на беларускай мове). 13 сакавіка а 14-й гадзіне. Папярэдні запис на тэл.: +375 17 397 01 63 (экскурсійнае бюро); +375 25 66 77 819 (толькі званкі).
■ Выстава "Акім Шаўчэнка (1902–1980). Жывапіс", прысвечаная 120-годдзю з дня нараджэння Акіма Міхайлавіча Шаўчэнкі. Да 13 сакавіка.
■ Выставачны праект "Ад партрэта да шаржа", прысвечаны творчасці мастака Міхаіла Ляоўскага. У экспазіцыі – больш за 50 графічных і жывапісных работ са збору НММ Рэспублікі Беларусь, Беларускага саюза мастакоў, а таксама з калекцыі сямі майстра. Да 3 красавіка.
■ Выстава "Памяць народа. Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве", прывяржана да Гога гістарычнай памяці. Да 17 красавіка.
■ Сумесны выставачны праект Мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Музея гісторыі горада Мінска і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчынай вайны "Міхаіл Савіцкі. Да 100-годдзя з дня нараджэння". Да 18 красавіка.
■ Тэматычная экскурсія "Самыя-самыя...". (6+).
■ Тэматычная экскурсія "Міфы старажытнай Грэцыі і Рыма" (10+).
■ Аўтарская экскурсія "Мінск у музеі" (16+).
■ Экскурсія "Жаночы партрэт" (16+).
■ Дзіцячая тэматычная экскурсія "Віды і жанры ў выяўленчым мастацтве" (6–10 гадоў).
■ Дзіцячая тэматычная экскурсія "Казкі Усходу" (10+).
■ Інтэрактыўная экскурсія "Як уладкаваны музеі" (6–10 гадоў).
■ Інтэрактыўная экскурсія "Маленькі эксперт" (6–10 гадоў).
■ Інтэрактыўная экскурсія "Гульні ў нацюрморту" (8–11 гадоў).

г. Мінск, вул. Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАў РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Някрасава, 3.
Тэл.: 399-09-78
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Выстава "Майстэрні часу: Міхаіл Савіцкі і яго вучні", прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння Міхаіла Савіцкага. Да 2 красавіка.
■ Праект Таццяны Савік "Дэканструкцыя", рэалізаваны ў межах праграмы НЦСМ на падтрымку маладых мастакоў White Room. Да 3 красавіка.
■ Выставачны праект "Джаз! Каты! Вясна!". Да 24 красавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66
Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля – з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер – з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30), панядзелак – выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. РАЎБІНЫ
Спарткомплекс "Раўбіны", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Лямцвая рапсодыя" Алены Панас. Да 28 сакавіка.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛІНЦАГА-БІРУЛІ ў МАГЛІВЕ
г. Магілёў, вул. Ленінская, 37.
Тэл. 8 (0222) 65 07 57, 65 88 00
Пастаянная экспазіцыя:
■ "Мастацтва В.К. Бялінцага-Бірулі першай паловы XX стагоддзя".

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібы партрэт XVII – сяр. XIX стст".
■ Культура і мастацтва першай паловы XIX ст.
■ Выстава Станіслава Жукоўскага "Сядзібы свет мінулай эпохі". Жывапісныя работы з фронду НММ Рэспублікі Беларусь. Да 19 сакавіка.
■ Тэматычная праграма "Ад Даравальнай нядзелі да Вялікадня". Групы фарміруюцца па папярэднім запісе. Да 23 красавіка.
■ Спектакль тэатра ценю "Сядзібыны прывід". Па папярэднім запісе кожную суботу а 12-й і 16-й гадзінах. Для арганізаваных груп кожную гадзіну штодзённа.
■ Квэст-гульні "Таямніцы старажытнай сядзібы".
■ Сюжэтная-гульнівая праграма "Метамарфозы ў сядзібным доме". Удзельнікі пазнаёмяцца з традыцыямі маскарадных паказаў XVIII стагоддзя і – з дапамогай інтэрактыву – з экспанатамі музейнай калекцыі.
■ Сюжэтная-гульнівая праграма "Мова веера". Удзельнікі пазнаёмяцца з культурай веера розных часоў і народаў, навушцада мове веерных знааў і мастацтву зносін.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

■ Экспрас-выстава, прысвечаная 110-годдзю з дня нараджэння двойчы Героя Савецкага Саюза І.І. Якубоўскага і 120-годдзю з дня нараджэння двойчы Героя Савецкага Саюза С.Ф. Шутава. Да 21 сакавіка.
■ Выстава "Генацыд беларускага народа ў гадзі Вялікай Айчынай вайны". Да 11 красавіка.
■ Выстаўка "Лічыбы на сэрцы", прывяржана да 100-годдзя з дня нараджэння М.А. Савіцкага. Экспазіцыя створана пры садзейнічэнні Музея гісторыі горада Мінска, Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотадонакументаў. Да 19 красавіка.
■ Анлайн-выстава "Халакост: знішчэнне, супраціў, выратаванне" Навукова-асветнага цэнтру "Халакост".

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

Татарнікава "Магнацкія двары і замкі Беларусі".
Ратуша:
Пастаянная экспазіцыя:
■ "Гарадское самакіраванне ў Нясвіжы XVIII – 1-й палове XIX стст".
■ "Нясвіж у міхаенны час. Людзі падзеі".
■ Калекцыя гадзіннікаў XIX – XX стст "Культура часу".
3 фонду музея-запаведніка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

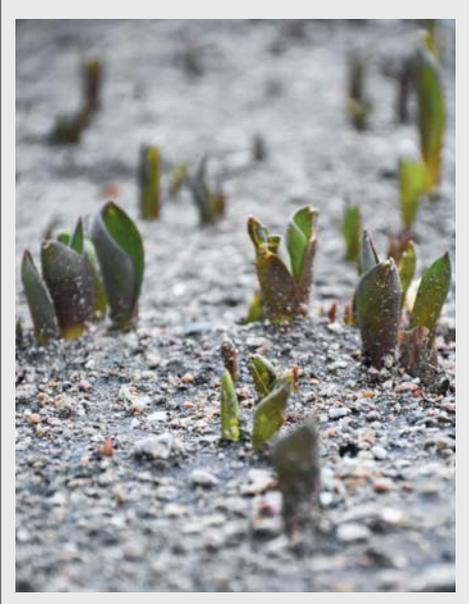
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00
■ Міжнародная выстава "Мір меча-ца-тынта". Да 27 сакавіка.

Вясна крочыць

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

ВАЕННА-ГІСТАРЫЧНЫ КОМПЛЕКС "СТАРАЯ МЯЖА"
Мінская вобл., Дзяржынскі р-н, п. Станькава. Тэл.: +375 (17) 203-07-92, +375 (29) 144-07-92
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Ішлі дзвучыці па вайне...", прысвечаная гераічным падзеям Вялікай Айчынай вайны.
■ Фотадакументальная экспазіцыя "Армія, народжаная Кастрычнікам". Да 21 сакавіка.

ДЗЯРЖАЎНАЯ УСТАНОВА "НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: +375 17 020602, 20660, +375 2955 18051, +375 291903149

Адзел экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці:
г. Нясвіж, вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава жывапісу Алега Курашова "Ах, март, і я дыханне прачу...". Да 16 мая.

Палацавы ансамбль:
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Выставачны праект Максіма Петруля "deКанструкцыя". Да 3 ліпеня. У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Выстава работ Анастасіі Фяцісвай "Стары Брэст – Нясвіж". Да 14 сакавіка.
■ Перасоўная літаратурная выстава "Дзяды: гісторыя душы" з Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Да 28 сакавіка.
■ Виртуальная выстава "Нясвіж – здабытак сусветнай культуры".
■ Виртуальная выстава Паўла

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЭТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

■ 12 — "Лялечны галадзец" (опера ў 3-х дзеях) Р. Вагнера (12+). Дыржор — Міхаіл Сінкевіч (Марынінскі тэатр). Пачатак у 19.00.
■ 13 — "Жар-пташка" (балет у адной дзеі па матывах рускіх народных казак) І. Стравінскага (12+). Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 11.00.
■ 13 — "Жар-пташка" (балет у адной дзеі па матывах рускіх народных казак) І. Стравінскага (12+). Дыржор — Уладзімір Авадок. Пачатак у 18.00.
■ 13 — "Шехеразада" (балет у адной дзеі) М. Рымскага-Корсакава (12+). Дыржор — Уладзімір Авадок. Пачатак у 18.15.
■ 15 — "Тоска" (опера ў 3-х дзеях) Д. Пуччыні (12+). Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.
■ 16 — "Карміна Бурана" (вакальна-хараграфічнае прадстаўленне ў адной дзеі) К. Орфа (12+). Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.
■ 16 — "Кармэн-сінга" (балет у адной дзеі) Ж. Бізэ – Р. Шчадрына (12+). Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.05.
■ 17 — "Казкі Венскага лесу" (12+). Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.
■ 18 — "Мадам Батэrfрляй" (опера ў 3-х дзеях) Д. Пуччыні (12+). Дыржор — Алег Лясун. Пачатак у 19.00.
■ 19 — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзеях) П. Чайкоўскага (12+). Дыржор — Мікалай Калядка. Пачатак у 19.00.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫВ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

■ 5 — "Асцярожна, Соня!" (правільні па тэатры бяспекі для маленькіх сабакаў і непааслухмяных дзяцей на 1 дзею) А. Усачова (3+). Пачатак у 11.00.
■ 6 — "Вясёлы Дарафей" (інтэрактыўная казка) Н. Гернета (3+). Пачатак у 11.00.

КУЛЬТУРА
ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДАЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) ВЫДАННЯ З КАРЫСЦІНІКА 1991 ГОДУ
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэдакцыйнае пасавенне № 637 выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлаў; рэдактар аддзела: Яўген РАГІН;
аглядальнік рэдакцыі: Надзея БУНЦЭВІЧ, Надзея КУДРЯЖКА, Антон РУДАК, Павел САЛАУЕЎ,
Ілья СВІРІН, Юры ЧАРНІКЕВІЧ, Давід ШЫКА, Эміл ЮРКЕВІЧ;
мастацкі рэдактар — Наталія СВЯД;
Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрес рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчская ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — ДАВІД Віктар Іванавіч.
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Алкееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў наведваюцца празвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выданні, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія руплікі не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары ніякіх адказнасцяў за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыялы на правах рэкламы.
© "Культура", 2022. Наклад 2961. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падыскана ў друку 11.03.2022 у 21.00. Замова №579.
Распуліканскане ўнітарнае прадпрыемства "Выдавештва "Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.